

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»**

Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти

Рахімов Давид Миколайович

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ**

Галузь знань: 23 *Соціальна робота*
Спеціальність: 231 *Соціальна робота*
Магістерська робота допущена до захисту
рішенням кафедри соціальної роботи
та спеціальної освіти
протокол № __ від “__” _____ 2023 р.
Завідувач кафедри соціальної роботи
та спеціальної освіти
_____ “__” _____ 2023 р.
(підпис)

Науковий керівник:
к.політ.,н., доцент кафедри _____
Мякушко Н.С. _____

Реєстраційний № _____
(дата) (ПШП)

Результати перевірки _____
(на доопрацювання) (до захисту) (ПШП) (дата)

Результати захисту: _____
(оцінка)

Голова ЕК
(підпис) (ПШП)

Члени ЕК
(підпис) (ПШП)

(підпис) (ПШП)

(підпис) (ПШП)

(підпис) (ПШП)

Відповідальний секретар ЕК _____
(підпис) (ПШП)

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА УНІВЕРСИТЕТУ
«УКРАЇНА»**

Освітньо-кваліфікаційний рівень: *магістр*

Галузь знань: 23 *Соціальна робота*

Спеціальність: 231 *Соціальна робота*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
соціальної роботи та
спеціальної освіти

(підпис)

« ____ » _____ 202_ року

**З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ**

Рахімов Давид Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Соціальні проблеми учнів початкової школи як об'єкт**

керівник роботи **к.політ.н., доцент кафедри Мякушко Н.С.**

затверджені наказом по інституту від “ ____ ” _____ 202_ року № ____

2. Строк подання здобувачем освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Виконавці
	Забезпечення здобувачів освіти методичними рекомендаціями по виконанню роботи	На початку навчання	Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти
	Вивчення напрямків дослідження	За графіком	Здобувач освіти
	Складання плану роботи та підготовки індивідуального завдання роботи	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
	Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною частиною дослідження	За графіком	Здобувач освіти
	Підготовка наукових тез з теми, що досліджувалась	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
	Розробка діагностичного інструментарію та проведення констатуючого експерименту	За графіком	Здобувач освіти
	Узагальнення результатів констатуючого експерименту	За графіком	Здобувач освіти
	Проведення формуючого експерименту	За графіком	Здобувач освіти
	Узагальнення результатів формуючого експерименту та оцінка ефективності корекційних заходів	За графіком	Здобувач освіти
	Подання на кафедру закінченої роботи, включаючи електронну версію (з метою перевірки її на плагіат)	До передзахисту	Наук. керівник Здобувач освіти
	Підготовка письмового відзиву на роботу	До передзахисту	Наук. керівник
	Проведення попереднього захисту робіт	За графіком	Комісія
	Прийняття рішення про допуск роботи до захисту	За графіком	Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти
	Зовнішнє рецензування	До передзахисту	Наук. керівник
	Направлення робіт з рецензією до екзаменаційної комісії (ЕК) для захисту	За графіком	Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти
	Захист роботи	За графіком	Комісія

Здобувач освіти _____ **Рахімов Д.М.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Мякушко Н.С.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ	9
1.1. Управління сучасними освітніми закладами як теоретико- методологічна проблема.....	10
1.2. Ключові складові організаційної структури та управління освітнім закладом.....	12
Висновки до першого розділу	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ УЧНІВ ЗНЗ У СУЧАСНІЙ НАЙКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	21
2.1. Аналіз наукових понять дослідження: «соціальна робота», «соціальна політика», «керівництво навчальним закладом»	21
2.2. Соціальна політика та особливості управління соціальними процесами у початковій школі	31
2.3. Соціальні проблеми учнів початкової школи	45
Висновок до другого розділу	52
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ ГІМНАЗІЇ № 5 ДНІПРОВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)	545
3.1. Методологічні засади дослідження проблеми.....	545
3.2. Методика організації та проведення експериментального дослідження соціальних проблем учнів в початковій школі	556
3.3. Аналіз результатів експериментального дослідження	567
3.4. Методичні рекомендації для системи розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи	612
ВИСНОВКИ.....	712
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	Ошибка! Закладка не

определена.8

ДОДАТКИ.....81

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сучасне суспільство переживає комплексні трансформації, які підвищують інтерес до процесів розвитку та соціального становлення особистості в конкретному соціумі. Зараз суспільство відзначається відкритістю, багатофакторністю та різноспрямованістю впливів на молоде покоління, яке має як потенціал для розвитку, так і певний ризик негативних впливів.

Соціальне самопочуття молоді виступає ключовим показником розвитку суспільства. Для адекватного формування молоді необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, розкрити та вирішити традиційні проблеми, такі як кохання, дружба, пошуки сенсу життя та інші. Здоров'я, освіта та спілкування молоді з дорослими та однолітками також є надзвичайно важливими аспектами.

Глибокий системний аналіз життєдіяльності молоді є необхідним для розуміння та вирішення проблем, з якими вони стикаються. Умови глибокої трансформації суспільних відносин призвели до втрати позитивних життєвих орієнтирів та можливостей для реалізації планів та прагнень української молоді. Ослаблення традиційних регулятивних чинників та несформованість нових спричинили істотне зростання негативних явищ, таких як поширення стереотипів поведінки, що помилково сприймаються за вияви особистісної свободи.

Вивчення проблем молоді, освіти, виховання та соціального становлення залишається у центрі уваги різних наук, особливо соціології. Соціальне самопочуття молоді та проблема формування її свідомості стають ключовими аспектами в соціології. З урахуванням еволюції суспільства виникає необхідність адаптації всіх сфер життєдіяльності. Розвиток науки, техніки та медицини вимагає підвищення ефективності освіти.

Зміни в суспільстві породжують кризу в освіті, виявлену не лише у фінансовій області, але й у невизначеності цілей та змісту освіти.

Освіта відіграє важливу роль у житті кожного індивіда та в суспільстві в цілому. Через механізми освіти передається соціальний досвід та культурна спадщина. На початкових етапах формування, таких як дитячий садок та школа,

закладаються основи мислення та створюється базис для подальшого навчання. Початкова школа відіграє ключову роль, вкладаючи фундамент соціального життя дитини та формуючи необхідні компетенції для подальшого розвитку і становлення успішної, психологічно здорової особистості.

Проте у XXI столітті, відзначеному стрімким розвитком науково-технічного прогресу, комп'ютеризацією та автоматизацією, а також глобальними змінами в суспільстві та свідомості людей, відбуваються нестримні зміни. Ці зміни викликали загострення існуючих та виникнення нових соціальних проблем, пов'язаних з політичними помилками, економічною складністю та соціальним вихованням кожної окремої особистості та суспільства в цілому.

Так само нестримно розвиваються й соціальні проблеми дітей, що підкреслює важливість дослідження та вивчення цієї проблематики.

Соціальні проблеми дітей активно розвиваються, що підкреслює важливість дослідження цього явища.

Об'єкт дослідження – учні початкових класів.

Предмет дослідження – це соціальні проблеми учнів початкових класів, як об'єкт управління.

Мета дослідження – аналіз соціальних проблем учнів початкової школи як об'єкта управління.

Завдання дослідження:

Розкрити теоретико-методологічні засади управління сучасними освітніми закладами.

2. Дослідити соціальні проблем учнів початкової школи.

Провести емпіричне дослідження системи розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи (на прикладі гімназії №5 Дніпровської міської ради).

4. Запропонувати методичні рекомендації з метою розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи.

У рамках теоретичних методів використовується аналіз та систематизація наукової літератури щодо соціальних проблем учнів, а також огляд теоретичних аспектів соціального менеджменту.

Емпіричні методи включають спостереження, бесіду та анкетування.

Збір інформації передбачає опитування, тести та обробку отриманих результатів.

Теоретичне обґрунтування понять соціальної проблеми, включаючи проблеми учнів початкової школи, і аналіз соціальної політики та процесів. Також передбачається залучення керівного складу ЗНЗ до вирішення цих проблем та надання рекомендацій керівникам щодо управління соціальними проблемами учнів.

Практичне значення дослідження полягає в наданні методичних рекомендацій щодо вирішення соціальних проблем учнів початкових класів. Отримані результати можуть бути використані керівниками шкіл у практичній діяльності.

Апробація дослідження. Отримані результати дослідження були викладені в збірнику матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку освіти: теорія, практика, інновації», що проходила 22 грудня 2023 року, стаття «Соціальні проблеми учнів початкової школи».

Базою дослідження - гімназії № 5 Дніпровської міської ради.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел з 50 найменувань та 5 додатків. Робота містить 2 рисунки та 1 таблицю. Основний зміст роботи викладений на 76 сторінках. Загальний обсяг роботи – 90 сторінки.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

1.1. Управління сучасними освітніми закладами як теоретико-методологічна проблема

Управління сучасними освітніми закладами ґрунтується на методологічних засадах, що включають систему положень, основу на чіткому розумінні законів, закономірностей та принципів. Використання різноманітних підходів управління утворює теоретичну основу для ефективного управління

Термін «управління» зараз застосовується у різних науках. Проте, його сутність визначається специфікою об'єкта дослідження. Відмінності у змісті терміна «управління» визначаються контекстом: від управління технічними аспектами до управління соціальними процесами [25].

Суть управління, незалежно від системи, в якій воно застосовується, виявляється у здатності цілісних динамічних утворень здійснювати цілеспрямовану перебудову своїх структур відповідно до змін у їхньому оточенні. Цей процес передбачає обмін інформацією, який здійснюється через прямий та зворотний зв'язок між керівним пристроєм та системою управління. Це не лише підтримує їхню цілісність, а й оптимізує функціонування.

Управління в освітніх закладах, як складова педагогічної системи, має об'єктивну природу, але є суб'єктивним процесом за механізмом його реалізації. Це може бути базоване на інтуїції або теоретичних основах науки. Тому визначення взаємозв'язку практики та теорії управління має велике значення [25].

Різні підходи до управління, які характеризуються у вітчизняному шкільному управлінні, потребують докладнішого розгляду та аналізу.

Погляди українських науковців щодо сутності управління в освітніх закладах розходяться. Одні вважають управління діяльністю, спрямованою на планомірний і цілеспрямований вплив на систему управління для оптимізації її функціонування. Інші розглядають управління як набір заходів, спрямованих на забезпечення нормального функціонування педагогічного процесу.

Однак підхід, що розглядає управління як вплив, має свої недоліки, оскільки управління реалізується через дії суб'єктів управління. Це виокремлення сутності управління через призму впливу може бути важливим, але не враховує всіх аспектів цього явища [25].

Орієнтація керівників освітніх закладів на цей погляд призвела до формування їхньої діяльності, переважно адміністративно-господарської, оскільки основним інструментом цієї діяльності є саме вплив.

У шкільному управлінні існує теорія «педагогічного управління». Основні риси цієї теорії полягають у такому: управління навчанням і вихованням як здатність; педагогічне управління має перевагу перед іншими видами управління в навчальних закладах; об'єктом педагогічного управління є учні та колективи; поняття «педагогічне управління» ширше за «управління освітою»; суб'єктами педагогічного управління є організатори освіти, вчителі, вихователі, батьки.

Проте важко погодитися з таким підходом, оскільки управління і виховання мають різні цілі, зміст, форми і методи. Вони можуть містити спільні елементи через об'єднання в системах «людина – людина», але вони мають різні цілі навіть при використанні одних і тих же засобів.

Це спонукало науковців до думки, що необхідно розробити теоретико-методологічні основи управління навчальним закладом, які б краще відображали сутність цього явища і синтезували в собі досягнення вітчизняної і зарубіжної теорії і практики управління.

З нашої точки зору, управління має базуватися на теоретико-методологічних принципах, які є вихідними позиціями такої діяльності. В ході дослідження було розглянуто основні положення, згідно з якими формується, функціонує, розвивається система управління. До них відносяться загальні та специфічні принципи управління.

Виділяють такі принципи управління: соціальна детермінація, гуманізація, науковість і компетентність, інформаційна достатність, аналітичне прогнозування, оперативна реакція, зворотний зв'язок, наступність і перспективність, демократія та централізм, стимулювання та об'єднання кадрів,

пріоритетність правових норм, фінансово-економічна раціональність і активна підприємливість.

Ці принципи лягли в основу різних підходів до управління освітніми установами, включаючи: процесуальний, логіко-інформаційний, рефлексивний, синергетичний, системний, інноваційний.

Огляд літератури з управління освітніми установами вказує на те, що сучасне системне управління ґрунтується на інноваційному підході. Основною метою цього управління є розвиток і функціонування освітніх установ, що підкріплюється двома основними системними принципами, як зазначено вище – це мета та умови [46].

Вплив західних теорій менеджменту на систему управління навчальними закладами сьогодні стає більш помітним, хоча ці теорії, як правило, базуються на менеджменті. «У зусиллях фахівців з управління різними типами навчальних закладів останнім часом спостерігається включення положень західної теорії менеджменту до їх наукових праць. Однак ці процеси ще не призвели до формування єдиної теорії управління в українських освітніх установах, хоча в Україні є як практичні, так і теоретичні передумови для такого руху. Наприклад, декілька років у країні працює магістратура за спеціальністю «Управління навчальним закладом», де готують фахівців з управління в системі освіти» [10].

Отже, ми розглядаємо теоретико-методологічні засади управління сучасними освітніми установами як систему принципів управління, використання системних, синергетичних, інноваційних підходів, а також теорії освітнього менеджменту та інше. З нашої точки зору, урахування цих теоретико-методологічних засад є важливою умовою для успішного управління сучасними навчальними закладами.

1.2. Ключові складові організаційної структури та управління освітнім закладом

Характеристики організаційної структури та управління визначаються типом освітнього закладу. Головними складовими структури управління

освітнім закладом є: органи колегіального управління, адміністрація та органи громадського самоврядування.

Система управління в початковій школі – це складна структура, що включає в себе організаційні методи, процеси та стратегії, спрямовані на ефективне керівництво та функціонування навчального закладу. Вона охоплює ряд аспектів:

Адміністративне керівництво: управління роботою шкільних адміністраторів, які відповідають за денний порядок, розподіл обов'язків, координацію роботи персоналу та забезпечення ресурсів.

Педагогічне керівництво: керівництво та підтримка освітньої програми, методик викладання, планування навчальних процесів та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Фінансове управління: ефективне використання бюджетних коштів, розподіл фінансових ресурсів на потреби школи, бухгалтерський облік та звітність.

Управління персоналом: відбір, підбір, навчання та розвиток вчителів і персоналу, оцінка їхньої роботи, створення сприятливої робочої атмосфери.

Комунікація та взаємодія: забезпечення ефективного обміну інформацією між усіма учасниками освітнього процесу: вчителями, учнями, батьками, адміністрацією та іншими зацікавленими сторонами.

Стратегічне планування: розробка довгострокових цілей, стратегій розвитку та програм, спрямованих на покращення якості навчання та виховання.

Організація зовнішніх відносин: співпраця з іншими школами, органами управління освітою, партнерами з громадськості для обміну досвідом та отримання підтримки.

Ця система управління сприяє забезпеченню ефективного функціонування школи та досягненню її освітніх та виховних цілей.

Як ілюстрацію, розглянемо органи управління у загальноосвітньому навчальному закладі, які, в основному, відтворюють структуру управління вітчизняними навчальними закладами. Їхня діяльність спрямована на

врахування потреб учасників навчально-виховного процесу та оптимізацію роботи закладу в цілому. Складна структура управлінських органів у школі потребує організації їх взаємодії та координації діяльності всіх підрозділів.

До складу управлінських органів школи входять:

- Органи колегіального управління школою (конференція, шкільна рада, педагогічна рада, нарада, яка проводиться за участю директора та його заступників);
- Адміністрація школи (директор та його заступники, які відповідають за навчальний, науковий, виховний, методичний, господарський напрямки);
- Органи громадського самоврядування (учнівське (учнівський комітет), педагогічне (профспілка, методична рада), батьківське (батьківський комітет)). Ці органи колегіального управління школою – конференція, шкільна рада, педагогічна рада, нарада, що проводиться за участю директора та його заступників, здійснюють свою діяльність відповідно до потреб колективу та завдань школи.

Конференція, яка у малих школах може називатися загальними зборами колективу, становить найвищий колегіальний орган самоврядування школи. Представники учнів II та III ступенів, учителів, батьків та громадськості обираються делегатами конференції з правом голосу. Ця конференція затверджує статут, вносить зміни до нього, розробляє стратегічні напрямки розвитку, займається питаннями фінансування та покращення навчально-виховного процесу. Вона також може утворювати тимчасові та постійні комісії з різних сфер діяльності та призначати їх повноваження. Конференція проводиться один раз на рік.

Рада школи, що є колегіальним органом управління шкільними справами, формується на конференції або загальних зборах школи. Склад ради включає представників педагогічного колективу, учнів II та III ступенів, батьків або їх представників і громадськості. Її очолює директор школи, а склад ради оновлюється на чергових виборах не менше, ніж на третину.

Рада школи здійснює управлінські функції, які раніше були у виключній компетенції директора. Вона вирішує питання, внесені конференцією шкільного колективу, представляє школу в органах влади та громадськості, контролює навчальний процес, здійснює соціальний захист учнів, визначає зміст і форми навчання та виховання, а також здійснює контроль за фінансами школи та адміністрацією.

Протягом року основну роботу в раді проводять педагогічний, батьківський та учнівський сектори, які збираються кожні три місяці для вислуховування відповідальних за певні сфери роботи і розробки шляхів виконання ухвалених рішень. Президія ради, що включає адміністрацію та керівників секторів, здійснює оперативне управління школою.

За рішенням конференції або ради школи створюють опікунську раду, яка включає представників виконавчої влади, підприємств, установ, навчальних закладів, організацій та окремих громадян. Ця рада приймає заходи для покращення матеріально-технічної та навчально-методичної бази, приваблення додаткових фінансових ресурсів та удосконалення організації навчально-виховного процесу, а також сприяє стимулюванню творчої праці педагогічних працівників.

Педагогічна рада створюється для розгляду складних питань організації навчального процесу, підвищення кваліфікації та професійної майстерності педагогів. Вона об'єднує учителів, вихователів груп продовженого дня та адміністрацію школи, очолювана директором навчального закладу.

Планування роботи педагогічної ради проводиться у відповідності до потреб школи. Члени ради мають право внести на її розгляд будь-які питання навчально-виховного процесу. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх необхідністю, але вона має збиратися не рідше, ніж чотири рази на рік. Також можлива ініціатива створення підзвітних методичних секцій під час педагогічної ради.

Нарада при директорі використовується для вирішення термінових питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу, таких як

аналіз успішності учнів, питання дисципліни в школі, організація позакласної діяльності. Іноді нарада розглядає роботу окремих вчителів, виконання освітніх стандартів та інше. Участь у них є обов'язковою для викладачів та адміністрації. Частота проведення цих зустрічей визначається директором школи.

Наради при заступниках директора розглядають поточні проблеми, які входять у їхню адміністративну компетенцію. Регулярність проведення цих зустрічей визначається планом роботи навчального закладу.

Управління сучасними навчальними закладами є складною системою з численними внутрішніми зв'язками. Його ефективність значною мірою залежить від управлінської діяльності адміністрації школи, до складу якої входять директор та заступники з навчальної, виховної, наукової, методичної та господарської сфер роботи.

Діяльність директора школи регулюється Положенням про загальноосвітній навчальний заклад. Згідно з цим документом, директором може бути тільки громадянин України з вищою педагогічною освітою на рівні спеціаліста або магістра, досвідом педагогічної роботи не менше 3 років, який успішно пройшов атестацію керівних кадрів освіти за встановленим Міністерством освіти і науки України порядком. Він є головною посадовою особою в школі, діє від імені школи, представляє її в усіх організаціях, розпоряджається її майном і коштами, укладає договори, видає фінансові доручення, відкриває рахунок у банку, розпоряджається кредитами, видає накази по школі, його вказівки є обов'язковими для учнів та вчителів.

Директор відповідає за планування та забезпечення навчально-виховного процесу та несе за це відповідальність. Окрім того, до його обов'язків входить турбота про здоров'я та безпеку учнів, створення умов для позакласної та позашкільної діяльності. Директор має адміністративну владу, і його авторитет залежить від уміння користуватися нею. Він повинен бути творчим керівником і уникати консервативного виконання інструкцій. Важливо, щоб у нього були такі риси, як демократичність, вимогливість, самовимогливість, чесність, відкритість, дипломатичність, мобільність, бажання бути в курсі нового.

Директор керує роботою своїх заступників, співпрацює з громадськими організаціями, вчителями, учнями, відповідає за формування класів і працевлаштування випускників. Одним з головних напрямів його роботи є відбір та розстановка педагогічних кадрів. Він організовує роботу різних рад і комітетів, веде загальне керівництво методичною роботою, навчально-виховним процесом, та координує позакласну роботу вчителів. Директор несе відповідальність за організацію охорони праці та техніки безпеки, забезпечення гігієни праці учнів і вчителів.

Заступник директора з навчально-виховної роботи організовує та контролює процес навчання учнів, їхню загальну та трудову підготовку, всебічний розвиток і поведінку. Він контролює виконання навчальних планів і програм, оцінює рівень знань, умінь і навичок учнів, планує і веде розклад уроків, графіки факультативів і гурткових занять, контрольні роботи, проведення лабораторних робіт та навчальні екскурсії. Також він відповідає за звітність з питань навчально-виховного процесу та контролює роботу шкільної бібліотеки та навчального сектора учкому.

Заступник директора з навчально-виховної роботи керує навчально-виховним процесом у початкових класах і контролює функціонування груп продовженого дня.

Заступник директора з виховної роботи координує позакласну виховну діяльність і дозвілля учнів, надає підтримку класним керівникам та іншим працівникам, що займаються вихованням учнів. Він організовує художню самодіяльність, туризм та краєзнавчу роботу, а також планує та проводить шкільні та державні свята. Також він відповідає за чергування класів по школі, забезпечує зв'язок з інспекцією у справах неповнолітніх та керує діяльністю клубу вихідного дня.

Заступник директора методичної роботи організовує та керує методичною роботою школи, відповідає за розвиток методичної роботи вчителів, проведення атестації педагогічних кадрів, роботу предметних комісій та методичних об'єднань.

Заступник директора з господарської частини відповідає за збереження шкільних приміщень та майна, матеріальне забезпечення навчального процесу, санітарний стан школи, протипожежну безпеку та організацію роботи обслуговуючого персоналу.

У нових школах можуть бути призначені заступники директора з перспективних напрямків розвитку. Один з таких заступників – директор школи з наукової роботи. Його обов'язки включають аналіз системи освіти, прогнозування та коригування стратегії розвитку школи, впровадження інноваційних програм та дослідницької роботи в ній. Також він керує роботою загальношкільних колегіальних органів та розробляє методичні документи для перспектив розвитку школи.

Заступник директора з комерційних питань (заступник з комерційних питань) встановлює зв'язки з потенційними спонсорами та управлінцями, організовує пошук додаткових фінансових джерел для школи поза бюджетом та інші ініціативи.

Заступник директора з соціально-педагогічної реабілітації відповідає за організацію та контроль роботи класів, спрямованих на вирівнювання рівня навчання. Він також займається питаннями педагогічної корекції та адаптації учнів і вчителів під час навчально-виховного процесу школи.

Такий розподіл обов'язків між членами адміністрації школи є типовим для багатьох загальноосвітніх закладів, проте конкретність цього розподілу залежить від особливостей самої школи, таких як кількість учнів, спеціалізація, тип та профіль школи.

Органи громадського самоврядування в школах впроваджуються з метою демократизації управління, забезпечення зворотного зв'язку та регулярного коригування управлінських рішень. До цих органів належать учнівський комітет, профспілковий комітет вчителів, методична рада, батьківський комітет, які мають свої повноваження відповідно до статуту школи. Ці органи є важливим інструментом формування громадської думки та сприяють відкритому спілкуванню з адміністрацією.

Учнівський комітет класу є найавторитетнішим органом учнівського самоврядування, склад якого визначається на учнівських зборах. Його активність є доказом реалізації прав учнів на участь у керуванні школою та захист їхніх інтересів. Школа визнає повноваження членів учнівського комітету, надаючи їм необхідну інформацію та підтримку для участі в рішеннях, пов'язаних із навчанням та дозвіллям учнів.

Згідно з вимогами законодавства, працівники школи (вчителі, адміністративний персонал, медичний склад, допоміжний персонал тощо) мають право об'єднуватися у профспілки. Адміністрація школи узгоджує штатний розклад та навантаження, умови праці, укладає угоди щодо безпеки праці та інформує про можливі звільнення.

Методична рада, що складається з педагогічного колективу, є колегіальним органом, метою якого є сприяння професійному зростанню вчителів та вихователів. Вона аналізує та вибирає найоптимальніші підходи у формуванні змісту освіти, методів та форм навчання, організовує підвищення кваліфікації працівників та обмін педагогічним досвідом.

Батьківський комітет школи або класу є органом батьківського самоврядування, склад якого обирається на зборах батьків. Він сприяє виконанню завдань школи, розробці єдиної вимоги до учнів та допомозі сім'ям у вихованні та навчанні. Цей комітет діє відповідно до статуту школи, його рішення рекомендованого характеру обов'язково розглядає адміністрація. Такий комітет повинен дотримуватися статуту, виконувати вказівки адміністрації, захищати учнів від будь-яких форм насильства та сприяти їхньому здоровому способу життя. Зазвичай вони активно допомагають у розвитку шкільної бази, забезпеченні фінансів та підтримці інтересів учнівських об'єднань.

Висновки до першого розділу

Отже, управління сучасними освітніми закладами базується на теоретико-методологічних засадах, які включають чітке розуміння принципів управління та застосування різноманітних підходів для вирішення управлінських завдань.

Аналіз наукової літератури вказує на те, що управління освітньою організацією – це складний процес, що є не тільки складовою частиною системи навчального закладу, але й системоутворюючою основою педагогічної діяльності. Цей процес має об'єктивну природу, але в його реалізації відчутний суб'єктивний аспект.

Визначено кілька підходів до управління освітньою організацією: процесуальний, логіко-інформаційний, рефлексивний, синергетичний, системний, інноваційний.

Управління освітнім закладом – це систематичний, цілеспрямований процес, який має циклічний характер та включає функції, такі як аналіз, планування, організація та контроль. Ці функції створюють методи та способи впливу на освітню сферу.

Підходячи до освітнього закладу як об'єкта управління, вивчається його організаційна структура та система управління. Основні компоненти організаційної структури включають органи колегіального управління, адміністрацію та органи громадського самоврядування.

Управління освітнім закладом розглядається через його органи, які виконують робочі, дорадчі та громадські функції. Структура управління цим навчальним закладом стає складною внаслідок об'єктивних факторів, таких як його розмір, специфіка, різні напрями роботи тощо.

Навички керівника у сприйнятті існуючих структур у навчальному закладі як системи та об'єкта управління дають можливість:

- виявити недоліки в структурах, знайти слабкі місця і усунути їх для підвищення ефективності роботи системи;
- розглядати навчальний заклад комплексно, зрозуміло працювати над підвищенням його цілісності;
- вивчати навчальний заклад як систему з нових поглядів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ УЧНІВ ЗНЗ У СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

2.1. Аналіз наукових понять дослідження: «соціальна робота», «соціальна політика», «керівництво навчальним закладом»

Історичні витоки соціальної роботи як форми діяльності є глибоко вкоріненими. Вони проявляються в етичних стандартах та інтегровані у фундаментальні принципи різних релігійних вірувань. У 20-му столітті вона стала повсюдною складовою глобальних відносин і загально визнаною державами в усьому світі.

В Україні соціальна робота – це професія, що стрімко розвивається, відповідає сучасним соціальним потребам і зазнає значного розвитку та поширення. За останні роки вона утвердилася як діяльність, що вирішує психосоціальні питання, а також деякі соціально-економічні проблеми; крім того, вона є ключовою галуззю знань, що ґрунтується на праксеологічних принципах. Важливо відзначити, що формування понятійно-категоріального апарату сучасної соціальної роботи триває, оскільки ця теорія почала активно розвиватися в нашій країні лише на зламі суспільно-економічних формацій у 90-х роках ХХ ст., спираючись переважно на зарубіжні концепції. Таким чином, українські науковці, що спеціалізуються в різних галузях суспільних наук, протягом останнього десятиліття витратили багато часу на те, щоб закріпити її теоретичні засади. Один з основних моментів, на якому вони зосередилися, стосується визначення самої «соціальної роботи» – яке варіюється залежно від того, як суспільство використовує цей термін стосовно своїх конкретних відносин або джерел рішень, пов'язаних з ними. Наприклад: Рада Європи прийняла Резолюцію № 67, в якій соціальна робота визначається в основному двома способами: Це може бути професійна діяльність, спрямована на оптимізацію адаптації (на індивідуальному/груповому/сімейному рівнях) до будь-якого середовища, зміцнюючи при цьому самооцінку та почуття особистої відповідальності всіх сторін через оптимальне розгортання міжособистісних

стосунків у громаді та ресурсів, або уповноважені органи, які цілеспрямовано (в рамках ширшого громадського контексту через уповноважений внесок) забезпечують стандартний матеріальний/культурний/соціальний добробут (серед різних верств населення).

На думку переважної більшості дослідників, визначення, запропоноване Національною асоціацією соціальних працівників США, є найбільш відповідним для опису соціальної роботи. Згідно з ним, соціальна робота – це експертна практика, спрямована на надання допомоги окремим особам, групам і громадам у поліпшенні або відновленні їхньої здатності до соціального функціонування, а також на створення позитивних соціальних умов, що сприяють досягненню бажаних результатів.

Українська соціальна робота все ще перебуває на ранніх стадіях розвитку порівняно з більш усталеною англійською Social Work, німецькою Sozial Arbeit та французькою Travail Social. Незважаючи на те, що вона існує лише 10 років, українські науковці почали визначати соціальну роботу як «професійну діяльність з надання допомоги окремим особам, сім'ям та різним віковим групам (клієнтам) у розв'язанні їхніх психологічних, педагогічних, медичних, правових, економічних та інших проблем». Дещо пізніше з'явилося визначення І.І. Миговича [30]: «Соціальна робота – це професійна діяльність, що здійснюється державними або недержавними організаціями за підтримки окремих осіб або груп. Вона спрямована на надання допомоги в процесі соціалізації в тих випадках, коли в суспільстві відсутні відповідні умови або особистісні дефекти утруднюють її здійснення». Російські підручники з соціальної роботи в основному застосовують цільовий підхід, спрямований на покращення одного аспекту, тим самим створюючи міцну основу для ефективної моделі надання послуг, спрямованої як на суспільні потреби, так і на індивідуальні.

Категорія, про яку йдеться, стосується форми людської активності, яка намагається оптимізувати суб'єктивну роль, яку відіграють індивіди та групи в усіх суспільних сферах у підтримці життя та досягненні активного існування. У підручнику за редакцією А.Й. Капської пропонується не менш варті уваги

визначення, яке звучить так «Соціальна робота – це систематизована діяльність, спрямована на надання підтримки, матеріальної допомоги, консультацій, послуг особам або сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах» [20]. Ці сучасні визначення є результатом досліджень, проведених у різних галузях соціальних наук, що підкреслюють усвідомлення змін у суспільстві, підкреслюють необхідність уточнення концептуальних засад, на яких ґрунтується ця наукова дисципліна, а також вказують на майбутні напрями її вдосконалення.

Розглядаючи соціальну роботу як об'єднану прагматичну науку, що використовує міждисциплінарні методи, вона може здійснюватися як на професійному, так і на непрофесійному рівнях (наприклад, благодійність), беручи до уваги її академічну тематику, яка розвиває основи обдарованості соціального працівника.

Соціальна робота – це визнана у світі спеціальність, що базується на співчутливому підході людини до допомоги іншим. Вона відрізняється від філантропії та благодійності тим, що не лише вирішує проблеми, з якими стикаються окремі особи чи групи, але й зосереджується на розвитку механізмів подолання труднощів та навичок самозабезпечення. Визначення соціальної роботи залишається актуальним як у країнах, де вона виникла нещодавно, так і в тих, що мають понад 100-річний професійний досвід. Оскільки соціальна робота є прикладною професією, визначення її точних практик може виявитися складним завданням через те, що основна увага приділяється поведінці індивіда в суспільстві [27].

Соціальна робота в Україні тісно переплітається з соціальним захистом та педагогікою. Експерт Алла Малько стверджує, що вона охоплює цілий ряд видів допомоги, включаючи медичну, юридичну та соціально-педагогічну допомогу. Характер цієї підтримки завжди спрямований на те, щоб бути комплексним і відповідати конкретним потребам [28].

Відповідно до українського законодавства, як зазначено в Законі України діяльність, що здійснюється уповноваженими суб'єктами – підприємствами,

організаціями, установами або окремими громадянами незалежно від їхньої підпорядкованості та форми власності. Її мета полягає у створенні для дітей та молоді середовища, що сприяє всебічному розвитку, забезпечує захист їхніх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних і духовних потреб.

Незважаючи на те, що Закон України «Про соціальні послуги» є частиною законопроектів, він не містить чіткого визначення соціальної роботи – можливо, через розбіжності у поглядах фахівців на її природу. Таким чином, в Україні не існує загально визнаного пояснення або визнання цієї сфери діяльності.

Потреба у соціальному втручанні для підвищення добробуту окремих осіб, сімей та громад. Це професія, яка просуває права людини, протидіє дискримінації та розширює можливості маргіналізованих груп населення». У червні 2002 року Міжнародна асоціація соціальних працівників спільно з Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи створили міжнародне визначення соціальної роботи, яке може застосовуватися в усьому світі. Це визначення передбачає сприяння позитивним змінам у суспільстві шляхом вирішення проблем, пов'язаних з людськими стосунками, надихаючи людей на особисте визволення, спрямоване на покращення якості життя через використання теорій, що стосуються як індивідуальної поведінки, так і частини більших суспільних систем. Ця специфічна галузь представляє прихильників глобальної людської рівності, заохочуючи розширення прав і можливостей навіть серед тих, хто стикається з такими негараздами, як гноблення або маргіналізація з боку основної культури, яка по своїй суті підкреслює їхні права.

Взаємовідносини між людьми та їхнім оточенням є вкрай важливими, оскільки соціальна справедливість і права людини слугують наріжним каменем соціальної роботи.

Визначення супроводжується коментарем, який пояснює, що соціальна робота відбувається в ситуаціях, де існують численні складні взаємодії між людьми та їхнім оточенням. Кінцевою метою цієї професії є розширення прав і

можливостей людей, щоб вони могли повністю реалізувати свій потенціал, підвищити якість життя та запобігти будь-яким негараздам [28].

У сучасній науковій літературі поняття «соціальна політика» є ключовим для розуміння соціальних проблем. Однак серед науковців та громадських діячів існують різні тлумачення цього поняття. Т. Хенслі вважає, що ще не вироблено загальноприйнятого академічного визначення цього широкого терміна, який асоціюється з діями уряду, спрямованими на підвищення загального добробуту через реалізацію різних тактик і програм соціального захисту. Існують різні погляди на те, що являє собою соціальна політика: А. Вагнер стверджує, що вона стосується саме державної політики, яка законодавчо закріплює безлад у процесі розподілу; М. Веббер стверджує, що вона повинна слідувати національним інтересам, заснованим на економічній політиці, пов'язаній з політичними науками; Д. Хілл вказує, що всі урядові зусилля, спрямовані на покращення умов життя, підпадають під її егіду – яку він вважає першочерговою над іншими обов'язками, покладеними на державу, – В. Сомберт звертає увагу на заходи, спрямовані на покращення добробуту. Сомберт звертає увагу не лише на заходи, що забезпечують існування або активізують/дебілізують економіку як невід'ємні компоненти, але й на заходи, орієнтовані на суспільне благополуччя, надто турботливі Л. Боурн підкреслює, що навіть більше, ніж законодавство, реальні практики управління натякають на те, як уряди ставляться до конфліктів між конкуруючими групами в різних стратифікаційних прошарках суспільства [6].

Поява поняття «соціальна політика» або «соціальне управління» як концепції є відносно недавньою. Початкові теоретичні ідеї щодо соціальної політики виникли на початку ХХ століття завдяки таким піонерам, як Союз соціальної політики. Згідно з їхніми працями, соціальна політика повинна бути спрямована на підвищення якості життя людей та запобігання радикальним потрясінням [5]. Ця еволюція була пов'язана із заміною благодійних внесків з боку громадських та державних організацій для людей з низьким рівнем доходу; натомість було створено національні та місцеві програми допомоги, які надають допомогу [5].

Формування соціальної політики бере свій початок з усвідомлення того, що і держава, і суспільство несуть спільну відповідальність за забезпечення добробуту людини. Хоча існує чітка часова шкала, коли відповідні норми були формалізовані, бажання допомагати тим, хто цього потребує, з'явилося набагато раніше. Щоб зрозуміти, як еволюціонувала соціальна політика з плином часу, важливо розглянути два ключові виміри: моральний, який відображає вікові традиції добродійних вчинків по відношенню до ближнього, та правовий, що охоплює законодавчі заходи, спрямовані на формування цієї політики. Загалом, ці виміри є взаємопов'язаними, оскільки вони постійно перетинаються в діяльності державних органів, а також неурядових організацій, які служать відповідним цілям. Як би парадоксально не звучало співвідношення між гуманізмом і політичними чинниками – незважаючи на те, що законодавство часто має гуманітарний зміст, – історично такі реформи відбувалися не з доброзичливості, а тому, що політично вмотивовані суб'єкти вбачали в них необхідний або вигідний засіб стабілізації ширших суспільних рамок шляхом впровадження компромісних принципів. Більше того, цей внутрішній конфлікт між політикою та гуманізмом можна побачити досить чітко, якщо поглянути на історичні наративи, пов'язані з зусиллями у сфері розвитку, зокрема, щодо подолання існуючої нерівності, спричиненої бідністю/нещастям тощо). Зокрема, фундаментальні компоненти, закріплені в законодавстві про соціальний захист, постійно зростали дуже швидко: студентські позики, соціальні виплати, соціальне житло, системи расової сегрегації, пов'язані з моделями медичної допомоги, широко варіюються в різних суспільствах за швидкістю/обмеженнями, що підкреслює важливі складнощі, глибоко вкорінені на багатогранних рівнях з того часу, як законодавство набуло формулювання/ефективності в цій сфері кілька десятиків років тому. Порівняння цін/аналіз CasinoHyper також може показати, наскільки ефективні положення, що охоплюють диференційовані права на основі класів доходів, змінюються, можливо, в періоди економічного буму/спаду, враховуючи непередбачуваність, пов'язану з цим, по відношенню до всіх, хто регулярно взаємодіє (орієнтовані на схожих клієнтів з більш високими інтересами).

Згідно з історичними джерелами, становлення соціальної політики можна простежити ще з давніх часів. Кодекс Хаммурапі в Месопотамії визнавав відповідальність суспільства за допомогу жертвам стихійних лих, а пенсійна система Афінів надавала допомогу сиротам війни та інвалідам. У Стародавньому Римі існували різні організації, які надавали підтримку на основі професійних, матеріальних та особистих інтересів, наприклад, колегіальні групи, які пропонували внески на поховання після смерті свого члена. Однак вважається, що офіційна глобальна соціальна політика почалася з прийняттям королевою Єлизаветою I законів про бідних в Англії у 1601 році. Ці закони передбачали обов'язки держави по відношенню до людей похилого віку та нужденного населення, які переслідувалися згідно з цими правилами, але одночасно отримували належну допомогу через церковні парафії. З того часу англо-американські суспільства також розробили свої власні програми соціального забезпечення, що призвели до сучасних систем, які сьогодні впроваджуються в більшості розвинених країн у всіх регіонах. Ця традиція, побудована з плином часу, продовжується з давніх часів, пов'язана з тісними благодійними практиками, які поширюються в багатьох країнах і донині, що свідчить про її актуальність навіть сьогодні, незважаючи на прийняття сучасного законодавства, яке прагне до стандартизації, що полегшує перенесення цілей за межі національних кордонів, записаних у договорах, які були укладені задовго до того, як була винайдена технологія Інтернету, що дає нам можливість взаємодіяти в усьому світі. винайдений, щоб дати нам можливість взаємодії в усьому світі, яка стала можливою завдяки прогресу, досягнутому людством передача традиційних суспільних цінностей допомога менш привілейованим членам суспільства загальний гуманістичний світогляд підтримка сталого розвитку уособлення гідного способу життя, за якого кожен хоча б мінімально отримує вигоду, пропорційно задовольняються основні потреби без надмірного обтяження когось конкретної групи, яка перебуває у невідгідному становищі, що перешкоджає реалізації гармонійного співіснування.

Розвиток сучасних систем соціальної політики в основному відбувався в розвинених країнах протягом 1940-х років. У цей час було створено життєво важливий документ, який регулював соціальну політику.

Загальноприйнятого визначення соціальної політики тоді ще не існувало, однак багато країн мають схожі тлумачення та положення, пов'язані із заходами та організаціями, спрямованими на покращення добробуту як маргіналізованих груп, так і всього населення. Потреба в такій політиці виникає через нерівність у суспільстві, зумовлену обмеженістю ресурсів, що робить перерозподіл важливою функцією. Можна виокремити деякі характерні риси цієї політики:

Концепція колективності полягає у використанні спільних ресурсів та задоволенні спільних потреб.

Перенесення уваги на соціальні взаємодії шляхом їх використання та модифікації.

Обмеженість ресурсів призвела до незадоволення економічною ситуацією.

Еволюція соціальної політики пройшла шлях від повного заперечення державного втручання (як у ліберальній концепції уряду «нічного сторожа») до прийняття ідеї соціально відповідальної держави і, зрештою, розширення соціальної політики. Влада визнала, що впровадження системи соціальних гарантій є необхідним для підтримки стабільності та злагоди в суспільстві. Однак з часом ця система зіткнулася з власною кризою, що призвело до дискусій та критики щодо її ефективності. Незважаючи на те, що такі винаходи» західноєвропейських країн, як держави загального добробуту або суспільства загального благополуччя, Україна також може похвалитися великою історією створення власної версії соціальної державності, яка значною мірою зосереджувалася на благодійності, надаючи підтримку та гуманне ставлення до тих, хто її потребує, що створило унікальний простір для розвитку сучасних українських практик соціальної політики.

Сьогодні найважливішою проблемою є роль менеджерів в організаціях. Це охоплює кілька пов'язаних між собою питань, включаючи ефективне управління та розумне використання повноважень, створення та підтримку

власної репутації та репутації організації, а також розвиток лідерських якостей. Успішні управлінські практики у поєднанні з розумним використанням влади сприяють стабільному та всебічному вирішенню різноманітних бізнес-проблем, а зразкові лідерські якості значно розширюють управлінські можливості.

За словами Якоса Нергеса, лідер – це не просто поводитир чи водій, а той, хто рішуче керує людьми. Дослідженням ролі лідерів в організаційному успіху займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких К. Боулдінг, С. Чейз, А. Здравомислов, І. Кузьменков та інші. У сучасну епоху швидких змін і трансформацій людина набуває все більшого значення як творець, здатний до нових якостей і ролей у всіх аспектах буття – матеріального чи духовного. Процес становлення особистості створює виклики, які потребують управління, а саме: управління об'єктивними умовами в суспільстві та соціальними процесами, а також формування факторів, які впливають на організуючий принцип членів спільнот. Лідери є центральними фігурами, які керують групами та організаціями. Ефективність їхньої діяльності залежить від їхньої здатності індивідуально реагувати на проблеми, пов'язані з людськими відносинами: адаптувати неочікувані поведінкові реакції підлеглих, встановлювати організований зворотній зв'язок між членами колективу, чітко окреслюючи очікування/вимоги до кожного працівника, розрізняючи істину і брехню, тобто впливаючи на неузгодженість в інтерпретаціях. Ефективні менеджери прагнуть задовольнити потреби працівників, починаючи від фінансової стабільності і закінчуючи задоволеністю через доступні завдання/участь у розвитку організації з достатніми повноваженнями та автономією у вирішенні проблем.

Ефективність лідерства вимагає співпраці, що передбачає узгодження ресурсів і завдань, а також підтримку ідей і планування діяльності. Таким чином, командна робота сприяє інноваціям і водночас зменшує кількість стресових ситуацій [29]. Якості, які роблять лідера лідером, можуть бути різними – це може бути людина, яка наполегливо працювала, щоб досягти своєї управлінської посади, або людина з вродженими лідерськими здібностями. З іншого боку, є люди, які купилися на свій титул, але не мають необхідних навичок, що часто призводить до того, що вони не затримуються на цій посаді

надовго. В основному, хоча лідери володіють унікальними дарами згори, ці люди часто були ініціаторами під час дитячих ігор, заохочуючи інших навколо себе, не потрапляючи при цьому в халепу. Лідери виконують роль координаторів, генеруючи нові ідеї та забезпечуючи напрямок руху [29]. По суті, і звичайна людина може навчитися вдосконалювати себе, щоб стати ефективним лідером, завдяки постійним можливостям освітнього зростання, які доступні і на землі.

Лідер – це високоосвічена і досвідчена людина, яка постійно вдосконалює свої професійні та наукові знання. На відміну від менеджерів, вони надають перевагу інноваціям, а не збереженню системи, і можуть нехтувати традиційними управлінськими практиками чи ієрархічними правилами. Для забезпечення оптимальної роботи будь-який менеджер, який прагне досягти успіху, повинен прагнути стати лідером, залишаючись відкритим до зміни стилю керівництва, коли це необхідно. Жорстка прихильність керівника до одного стилю, який виявився успішним у минулому, може виявитися неефективною в інших ситуаціях або на інших посадах. Тому для досягнення максимальної ефективності серед підлеглих протягом усієї своєї кар'єри лідер не може обмежуватися виключно якоюсь однією конкретною тактикою управління командою, а повинен адаптуватися до постійно мінливого середовища, зберігаючи при цьому гнучкість!

Адаптивність має вирішальне значення для сучасного менеджера, оскільки найуспішнішими є ті, хто може адаптувати свій стиль управління відповідно до конкретних ситуацій [25]. Щоб процвітати в сучасному бізнес-середовищі, важливо мати професійно підготовлених лідерів, які володіють спеціалізованими знаннями та навичками в галузі управління виробництвом та організацією. Уміння добре працювати з людьми також є важливою рисою управлінського професіоналізму. Менеджери відіграють життєво важливу роль, оскільки жодна організація не може існувати без них. Вони повинні враховувати як внутрішні, так і зовнішні дії, які впливають на виконання поставленого завдання. Функція планування займає значну частину часу сучасних менеджерів, дозволяючи їм розуміти загальний стан організації, а також

практичну обізнаність про її зовнішнє середовище, що робить топ-менеджерів достатньо кваліфікованими для ефективного керівництва діяльністю з планування.

Ефективний керівник повинен володіти різними особистими рисами, включаючи широкий кругозір, бажання вчитися, професіоналізм та винахідливість. Додатково важливими є креативність і розуміння ситуації, а також наполегливість, впевненість у собі та прагнення досягти результатів, які вимагають нестандартного мислення або винахідливості. Крім того, необхідно проявляти ініціативу в генеруванні ідей, бути відкритим та адаптивним до змін, що зумовлено прагненням до співпраці, навичками, які сприяють ефективній комунікації в команді, а також емоційною врівноваженістю, яка не залежить від стресів, пов'язаних з роботою, що також є важливим. Психологічні здібності, такі як міжособистісний вплив, мають значення поряд з енергією, необхідною для роботи в корпоративному середовищі; також життєво важливими є вміння працювати в команді, а також точне прогнозування ймовірних результатів, частково завдяки внутрішнім потребам, що зумовлюють як постійне зростання в рамках організаційних/самоструктурних ініціатив, так і здатність до прийняття ризиків, балансуючи між незалежними діями та відповідальністю за прийняті дії/рішення – в рамках критично важливих навичок стратегічного планування [29].

2.2. Соціальна політика та особливості управління соціальними процесами у початковій школі

Менеджмент, який є основним механізмом у людській діяльності, гарантує ефективне вивчення та використання ресурсів, методів і процесів для здійснення запланованих реформ. Цій темі приділялася значна увага з боку різних дисциплін, перш ніж соціологія була покликана поділитися своїм досвідом у зв'язку з нагальними соціальними проблемами, з якими стикаються сьогодні. Вивчення менеджменту з соціологічної точки зору передбачає

безпосереднє застосування знань, отриманих у цій галузі, у практичних рішеннях [46].

Соціологія управління – це системний підхід до знань про управління, який передбачає аналіз історичного процесу, пов'язаного з його виникненням, становленням, розвитком і модифікаціями в ході розвитку суспільства. Крім того, вона охоплює вивчення закономірностей, засобів і методів здійснення цілеспрямованого впливу на суспільні процеси в різних підсистемах, таких як політична чи соціокультурна. Дисципліна також охоплює дослідження управлінських відносин, що стосуються поведінки та діяльності як тих, хто управляє, так і тих, ким управляють. Крім того, сюди входить вивчення соціальних наслідків, пов'язаних з управлінськими рішеннями, які стосуються того, наскільки добре вони відповідають інтересам обох груп – керівництва та працівників/підсистем – з використанням різноманітних соціальних стандартів як критеріїв для оцінки.

Основним об'єктом управління соціальними процесами є індивіди, соціальні групи та загальний розвиток суспільства. Соціальний менеджмент охоплює специфічні аспекти суспільного життя, включаючи інститути, спрямовані на підтримку динамічного стану та нормального функціонування системи в цілому. Вивчення цієї практики передбачає розуміння з системної точки зору, що впливає на всі сфери, які мають відношення до поліпшення якості життя членів суспільства, що в кінцевому підсумку є його головною метою. У межах галузі існують управлінські відносини, що складаються зі стійких зв'язків між окремими особами в командах під час взаємодії в процесі здійснення управлінського нагляду.

Система управління складається з двох підсистем.

Управління передбачає регулювання або контроль над об'єктом.

Об'єктом управління є те, що регулюється.

Процес управління передбачає здійснення контролю над об'єктом для досягнення поставленої мети. Більше того, соціальне управління охоплює більше, ніж просто управлінський вплив, воно також передбачає політичні дії, які спрямовують хід суспільного розвитку до заздалегідь визначених цілей [46].

Управління економічними системами та явищами саме по собі не може забезпечити належне функціонування та розвиток суспільства і життя. Для цього необхідно також ефективно управляти соціальними системами та процесами, оскільки вони відіграють значну роль у суспільному житті. Соціальна політика держави визначає напрями цієї діяльності, а інструменти управління, такі як соціальний менеджмент, допомагають ефективно її реалізовувати.

Соціальна політика – це діяльність державних і громадських інститутів, спрямована на сприяння розвитку суспільства шляхом поліпшення умов і способу життя, якості життя та задоволення основних потреб, що здійснюється через використання ресурсів, які є у розпорядженні відповідних органів управління, з метою надання соціальної підтримки, допомоги та захисту.

Соціальна сфера – це сфера людського існування, яка передбачає реалізацію соціальної політики держави, спрямованої на розподіл як матеріальних, так і духовних благ. Її мета – сприяти прогресу в усіх аспектах життя суспільства, покращуючи при цьому індивідуальне життя. Сфери, які вона охоплює, дуже широкі: від умов праці, рівня життя, факторів здоров'я до питань, пов'язаних із соціальним становищем/класифікацією, а також національними та етнічними зв'язками. Вживаючи термін «соціальний» у цьому контексті, можна мати на увазі зв'язки між колективними групами або окремими особами щодо їхнього сприйняття/ролі в цивілізації, а також вибір способу життя, який вони здійснюють відповідно до цього.

Соціальна політика реалізується конкретно через соціальну роботу фахівців-практиків, а також державних і громадських організацій.

Основна мета соціальної політики полягає в тому, щоб забезпечити задоволення основних потреб людей у суспільстві, оскільки вони є основою соціальних відносин і відтворюють як індивідуальну, так і групову динаміку. Це передбачає надання підтримки та допомоги через суспільні структури, такі як територіальні громади, компанії, трудові колективи, профспілки чи благодійні організації. Соціальний захист зосереджується на задоволенні життєво важливих потреб людей, не покладаючись виключно на самопомогу з боку

самих членів громади. «Соціальна» допомога передбачає різні види фінансової допомоги, такі як пенсії, студентські стипендії або матеріальна допомога у складних ситуаціях, які надаються людськими мережами (тобто суспільством), що допомагають захистити добробут один одного від несприятливих обставин...

Менеджмент – це унікальний аспект загального управління, який передбачає створення відповідної організаційної структури, що гарантує виконання відповідних соціальних обов'язків. Це включає планування, організацію, мотивацію та контроль діяльності, спрямованої на досягнення конкретних цілей у контексті ширших суспільних потреб.

Менеджмент передбачає цілеспрямований, методичний підхід до організації соціальних взаємодій з метою оптимізації ефективних структурних результатів.

Загальні теорії менеджменту слугують основою для менеджменту соціальної роботи, підкреслюючи принципи, яких повинні дотримуватися менеджери. Ці принципи включають в себе наступні:

Управлінська діяльність зосереджена на забезпеченні добре організованої роботи людей відповідно до заздалегідь визначених цілей.

Менеджмент забезпечує функціонування та розвиток організації.

Реалізація основних функцій менеджменту через впровадження ефективного управління.

Ефективне управління досягається завдяки цілеспрямованості, прогнозуванню, залученню персоналу організації та механізмам зворотного зв'язку [46].

Метою управління соціальною службою як системою є збільшення ресурсів, доступних клієнтам завдяки організаційним обставинам. Це передбачає залучення зовнішніх ресурсів та їх ефективне використання, надання соціальних послуг або допомоги, а також примноження активів клієнтів через життєві процеси.

Соціальне врядування охоплює низку організаційних структур та управлінських відносин, які сприяють виконанню управлінських функцій окремими особами, соціальними групами та громадянами, а також

політичними, економічними та іншими суспільними інститутами. Вона стосується всіх об'єктів і процесів у суспільстві, які мають вирішальне значення для його виживання і прогресу як соціальної системи, а також для забезпечення добробуту людей [46].

На шляху до громадянського та демократичного суспільства держава повинна взяти на себе історичну відповідальність за добробут громадян, що зумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Російські вчені стверджують, що як інститут, відповідальний за організацію життя людей, держава бере на себе роль гаранта довіри громадян до задоволення їхніх потреб у суспільстві, зміцнення стабільних зв'язків між його членами. Таким чином, на сучасному етапі розвитку України зусилля мають бути спрямовані на утворення держави як головного соціального інституту, що впливає на досягнення цих цілей.

Задоволення фундаментальних потреб суспільства в культурі, науці, освіті, охороні здоров'я та інших суміжних сферах.

Гарантувати фінансовий добробут, інклюзивність суспільних фракцій та груп, підтримку та захист етичних принципів, серед іншого.

Таким чином, соціальна держава діє як соціальний інститут у більш широкому масштабі і формує всі аспекти життя суспільства, спираючись на конституційні принципи. Соціальні процеси тягнуть за собою постійні трансформації суспільних структур або окремих систем у суспільстві. Ці рухи характеризуються спрямованістю на досягнення певних цілей, водночас втілюючи в собі як зміни, так і стабільність, переривчастість і безперервність у діалектичному взаємозв'язку. Функціональний процес необхідний для будь-якої життєздатної системи, щоб підтримувати узгодженість у часі, пронизуючи різні рівні – від індивідуальних життєвих етапів до груп, організацій і цілих суспільств.

Існування соціальної системи залежить від наявності процесів, які призводять до певних перетворень, що відбуваються на різних рівнях, включаючи індивіда, соціальну групу, організацію та суспільство. Ключовими аспектами цих соціологічних процесів є їхній широкий характер і зв'язок із

суб'єктом, який їх здійснює. Соціальний прогрес відбувається через різноманітні типи процедур [3]. Це формулює те, що називається соціальним менеджментом.

По-перше, формуються соціальні структури, що забезпечують реалізацію їхніх цілей і потреб. По-друге, формуються соціальні структури – зразки, які регулюють поведінку всередині групи, наприклад, норми, закони, традиції та звичаї. Соціальний менеджмент має на меті цілеспрямовано впливати на соціальні зв'язки між людьми або організаціями зі схожими інтересами. Зазвичай у фокусі уваги перебувають такі групи, як спільноти, засновані на демографічних або етнічних ознаках, які мають спільні цілі. У таких групах існують як рівноправні відносини між членами щодо доступу до ресурсів, так і справедливі умови для реалізації особистих амбіцій, що є першочерговим завданням для ефективної соціальної організації. Крім того, такі механізми спираються на усталені поведінкові моделі, відомі під загальною назвою «соціальні структури». Типовими прикладами можуть бути правові рамки, що регулюють права та обов'язки через загальноприйняті кодекси, починаючи від офіційної політики/законів і закінчуючи менш жорсткими суспільними стандартами, такими як традиційні вірування/норми/культурні практики, що неформально передаються з покоління в покоління, де вони значною мірою формують ставлення/цінності/переконання, що керують поведінкою протягом усього життя, незалежно від соціально-економічного статусу тощо. Зрештою, «соціальний менеджмент» намагається максимізувати всі потенційні можливості при мінімізації небажаних конфліктів – все це досягається шляхом активної ролі, яка об'єднує різні частини кожної окремої громади (людей/організації тощо), особливо тих, хто традиційно маргіналізований, щоб кожен міг прагнути до реалізації бажаного прогресу мирним шляхом, а не через конфронтацію.

Зосередження на індивідуальному зростанні з одночасним задоволенням матеріальних, соціальних і духовних потреб. Соціальні проблеми відіграють вирішальну роль у різних видах діяльності, а ціннісні орієнтації та установки впливають на несоціальні процеси, такі як технології та право. З приходом

соціології в управлінську науку виникла нагальна потреба дослідити глибші резерви, які значною мірою залежать від соціальної свідомості та поведінки людей. Ці невикористані ресурси включають в себе навички, досвід, культуру трудової етики та інші, які можуть підвищити ефективність у різних сферах життя суспільства або груп. Соціальний менеджмент вимагає виявлення вторинних наслідків, створених виробничою діяльністю, особливо тих, що впливають на групові відносини з плином часу і призводять до неминучих суспільних змін. Наслідки можуть бути запланованими або неочікуваними, але вони безпосередньо впливають на становище окремих людей, таким чином, виходячи за рамки зусиль з соціального розвитку. Важливо визнати, що соціологічні міркування є невід'ємною частиною управління соціально-економічними та політичними справами, не нехтуючи при цьому духовними аспектами; це підкреслює, що актуалізація не повинна відбуватися за рахунок збіднення, наприклад, деградації навколишнього середовища, а, скоріше, слідувати етичним практикам, які приносять користь усім залученим учасникам, (включаючи майбутні покоління).

У сфері суспільного зростання нерівномірність і неупередженість у розподілі матеріальних благ проявляються через соціальні індикатори. Ці маркери втілюють як якісні, так і кількісні характеристики, що представляють різні аспекти суспільства (наприклад, системи або організації), які відображають їхню статику та динаміку. Приклади включають рівень життя, якість життя, показники зайнятості – в тому числі поточний рівень безробіття, прожитковий мінімум, співвідношення смертності та народжуваності, а також протистояння між різними культурними переконаннями/етнічними групами на робочих місцях або в сімейних домогосподарствах тощо. Визнання чіткої системності, присутньої в соціальному управлінні, є критично важливим для ефективного практичного застосування, в той час як управління іншими формами, такими як технологічні/економічні, принесе велику користь усім залученим сторонам, щоб правильно ідентифікувати цю окрему сутність. Наприклад, виробничі компанії можуть похвалитися добре функціонуючими системними процесами щодо управління виробництвом разом з належним

чином створеними фінансовими структурами; однак порівняно мало уваги приділяється визначенню пріоритетів у відносинах між людьми, що демонструє очевидний спад у вищезгаданих позитивних статистичних даних, таких як задоволеність робочим місцем/соціальне благополуччя, що призводить до подальших наслідків у суміжних галузях, в результаті чого виникає серйозне незадоволення [20].

Соціальне управління має на меті покращити якість життя, міжособистісні стосунки та соціальні атрибути серед людей. У світлі притаманної нашому суспільству спрямованості на задоволення потреб та інтересів населення через економічні, політичні інститути та інші структури, розуміння законів, що регулюють соціальний менеджмент, набуває вирішального значення. Дії, пов'язані з управлінням будь-якого типу чи напряду, набувають форми конкретних функцій, призначених для безпосереднього впливу на намічені цілі. Ці функції допомагають визначити характеристики, що лежать в основі цілей об'єкта управління, а також окреслити шляхи ефективного досягнення поставлених цілей у рамках цієї системи – все це сприяє встановленню осмисленої мети, пов'язаної з визначенням ефективних засобів досягнення результатів, що відображають бажаний зміст управлінської діяльності».

Україна перебуває на шляху до побудови демократичного суспільства, пріоритетом якого є соціальний добробут, як зазначено в статті 1 Конституції України. Це означає, що держава повинна здійснювати політику, спрямовану на задоволення потреб та інтересів усіх членів суспільства. Крім того, стаття 3 встановлює права і свободи людини як основоположні цінності, що визначають діяльність держави; забезпечення цих прав і свобод вважається головним обов'язком керівництва України. Інші європейські країни подібним чином визначили себе як правові та соціальні держави, соціально-економічна політика яких ґрунтується на чітких принципах.

Багато європейських країн, які у своїх конституціях визначені як правові та соціальні держави, демонструють, що їхня соціально-економічна політика ґрунтується на певних ключових принципах.

Концепція економічної свободи особистості та визнання права підприємців або їхніх організацій, а також працівників та їхніх профспілок контролювати тарифи через соціальну співпрацю.

Регуляторна роль ринку ґрунтується на довірі до попиту та пропозиції, ціноутворення та конкуренції. Однак для держави також важливо взяти на себе відповідальність за нагляд за ринковими силами та створення умов, які сприяють впорядкованій економічній та соціальній діяльності задля забезпечення добробуту своїх громадян.

Концепція сприяння соціальній справедливості та єдності в суспільстві досягається шляхом перерозподілу доходів від заможних людей до менш забезпечених. Крім того, заохочення працездатних осіб до активної участі у трудовій діяльності слугує засобом відповідальності за підтримку тих, хто не може або вже не здатен працювати. Це сприяє підвищенню загальної соціальної відповідальності серед членів громади.

Концепція залучення працівників до управління виробництвом і розподілом, як у громадському суспільстві, так і в державних справах, одночасно сприяє розвитку різноманітних моделей економічної демократії.

Таким чином, фундаментальні принципи соціальної держави охоплюють соціальну справедливість і співробітництво, з проголошеною метою сприяння згуртованій функції уряду в суспільстві [13].

Останнім часом серед науковців та політиків зростає розуміння того, що Україна повинна прийняти нові погляди, перейшовши до держави загального добробуту. Таке утворення спрямоване на забезпечення належного рівня життя, соціального захисту, а також рівних можливостей для реалізації своїх прагнень, сприяючи при цьому особистісному зростанню.

Ключові принципи соціальної держави відображені в різних міжнародних документах, включаючи Загальну декларацію прав людини, Європейську соціальну хартію, а також рекомендації та конвенції Міжнародної організації праці.

Важливо, щоб кожна людина мала можливість заробляти собі на життя працею за власним вибором.

Кожен працівник має право на отримання справедливої винагороди, здатної підтримувати його звичний спосіб життя, а також потреби його близьких.

Соціальне забезпечення є фундаментальним правом для всіх працівників та їхніх утриманців.

Соціальна держава створюється шляхом реалізації соціальної політики, спрямованої на підвищення загального добробуту всіх громадян і пом'якшення можливих соціальних ризиків.

У деяких країнах, особливо в німецьких джерелах, поняття «соціальна держава» і «держава загального добробуту» іноді розглядаються як взаємозамінні. Тим не менш, між цими термінами існують відмінності; наприклад, соціальна держава формується на основі високого рівня економічного розвитку, що дозволяє громадянам отримувати достатню заробітну плату. Цей тип держави захищає від бідності за допомогою таких заходів, як допомога по безробіттю, програми допомоги сім'ям, грошові компенсації, такі як пенсії, або системи охорони здоров'я шляхом надання безкоштовної освіти та житла. І хоча система добробуту передбачає взаємодію уряду з громадянами на національному та місцевому рівнях за допомогою інформаційно-просвітницьких ініціатив, спрямованих на допомогу людям під час фінансових труднощів, бенефіціари також можуть розраховувати на фінансову підтримку від механізмів перерозподілу доходів, встановлених страховими полісами або податковим законодавством.

Соціальна держава визначається як система соціального забезпечення, що забезпечує повне охоплення всіх громадян. Її доктрина та відповідні механізми ґрунтуються на принципах соціальної справедливості, пропонуючи матеріальну підтримку тим, хто її потребує, незалежно від трудового статусу. Як соціальна держава, Україна повинна активно впроваджувати політику, що сприяє всебічному розвитку та захисту прав і свобод громадян. Соціальна політика відіграє важливу роль у реалізації цих цілей, створюючи умови для ефективного функціонування різних інститутів, що регулюють суспільні відносини. Хоча кожна країна має власну модель соціальної політики, їх об'єднує спільна мета –

забезпечити задоволення базових потреб людей, одночасно сприяючи розвитку таких ключових цінностей, як зміцнення громади [6].

За висновками П.І. Шевчука [48], у процесі становлення ринкових відносин перед соціальною політикою постають найважливіші завдання:

Поступово відбувається процес обмеження чинників, що гальмують суспільний прогрес, і посилення тих, що йому сприяють, з одночасним підвищенням соціально-економічної безпеки особистості. Ця динаміка відображає сучасні характеристики, притаманні соціальній політиці – активний характер та ефективність [48]. Це свідчить про еволюцію суспільства та спроможність його громадян вирішувати особисті проблеми на власних умовах. Держава бере участь у створенні середовища, сприятливого для підтримки людей, які виявляють потенціал, шляхом сприяння їх соціально-економічній діяльності, а не покладається виключно на благодійні заходи чи принципи утримання, як це відбувається в пасивній соціальній політиці.

Реалізація цілей соціальної політики вимагає визначення основних підходів. У підручнику А.Г. Ягодки [50] виокремлено два основні підходи до реалізації: соціальний та ринковий. Перший передбачає, що суспільство гарантує дохід кожному члену, не даючи йому опуститися за межу бідності, тоді як другий зосереджується на створенні умов, які заохочують економічну та політичну активність членів суспільства без гарантій забезпечення доходу. Обидва підходи використовуються для оцінки ефективності соціальної політики або рівня життя населення. Для того, щоб діяльність держави, спрямована на вирішення проблем населення, була плідною для забезпечення ефективного управління в таких сферах, як соціальні програми, важливо реалізовувати задокументовані цілі соціальної політики, розроблені на основі суспільних потреб. У літературі розрізняють об'єктивні (фактори, що не залежать від людини) та суб'єктивні (особисте ставлення до принципів, передбачених за подібних обставин) категорії, що зумовлюють успіх у здійсненні цього процесу в кожній конкретній країні/державній системі [50].

Проблеми з реалізацією соціальної політики можуть виникати тоді, коли фактори незбалансовані або не враховані. Тому дуже важливо на державному

рівні визначити пріоритети та напрями соціальної політики, а також ефективні методи вирішення суспільних проблем. Координація діяльності різних інституцій, спрямована на соціально-економічний розвиток регіону, має важливе значення для створення умов для підвищення рівня життя населення. Точне формулювання та системний підхід повинні використовуватися для визначення будь-якого політичного напрямку або проекту в рамках соціальних програм, що означає, що цілі будуть чітко визначені, концепції/термінологія будуть чітко визначені через ретельний аналіз проблеми, що дозволить обрати оптимальні інструменти/методи роботи, а також розробити ключові індикатори для майбутніх напрямків, що демонструватимуть успішне впровадження. Ці компоненти дозволяють майбутнім фахівцям, які спеціалізуються на соціальній роботі/політиці, визначити реальні завдання, зумовлені викликами, що стоять перед державою, і які повинні бути успішно вирішені за допомогою впроваджуваних нею політик.

Відсутність чіткого та однозначного визначення соціальної політики як поняття можна пояснити різноманітною та складною природою політичних явищ. Це також підтверджується тлумаченням, наведеним у «Довіднику з соціальної роботи», яке підкреслює її багатовимірні аспекти.

У розвитку та управлінні соціальною сферою суспільства беруть участь різні суб'єкти, такі як держава та її інститути, органи місцевого самоврядування, вітчизняні підприємства, іноземні компанії, організації з різними формами власності (в тому числі їх спілки та асоціації), державні або приватні фонди в країні або за кордоном. Крім того, у формуванні суспільної політики беруть участь громадські та релігійні групи, а також самі громадяни – все це разом становить так звану «соціальну політику».

На думку інших науковців [43], [37], соціальна політика визначається як комплексна система програм, послуг та заходів, спрямованих на досягнення суспільних цілей. Вона охоплює різні аспекти людської діяльності, такі як виробнича, соціальна, політична та духовна сфери, регулюючи при цьому відносини між індивідами або групами в цих сферах. Основною метою соціальної політики є створення сприятливих умов для задоволення потреб

людей (як індивідуальних, так і суспільних), сприяння їхньому добробуту, захист від шкоди та допомога в реабілітації в разі необхідності. Крім того, В. Скуратівський та А. Папська виділяють ще одну ключову особливість: «Вона включає в себе безліч різнопланових компонентів, таких як конституційні/правові норми; інституційні/управлінські фактори контролю; глобальні/національні/державні/наднаціональні/громадські/гуманістичні цінності/праксеологічні міркування разом з комунікативними елементами».

Автори пропонують два різних погляди на соціальну політику. У вузькому розумінні йдеться про цілеспрямовані дії окремих осіб або груп, спрямовані на забезпечення безпеки та захисту в суспільстві. Сюди входить реалізація різноманітних заходів, спрямованих на створення системи забезпечення соціального захисту як окремих громадян, так і суспільства в цілому. З іншого боку, у широкому розумінні соціальна політика охоплює всю діяльність відповідних сторін, спрямовану на досягнення оптимальних умов, необхідних для розвитку здорових соціально-економічних відносин між людьми. Вона передбачає прийняття обґрунтованих рішень щодо вирішення суспільних проблем, таких як збалансування інтересів між членами суспільства, а також врахування їхніх потреб у добробуті, щоб кожен міг отримати рівну вигоду від цих ініціатив. Хоча така категоризація виглядає дещо умовною, оскільки розвиток стабільних міжособистісних стосунків має першочергове значення для сприяння практичним програмам, які сприяють довгостроковому добробуту громади, що в кінцевому підсумку призводить до створення надійної платформи для просування процесів соціально-економічного зростання до масштабних цілей розвитку добробуту, до реалізації яких прагне кожна зацікавлена сторона, насамперед через політику прийняття рішень у сфері державного управління, лише після задоволення основних соціально-економічних потреб, що вимагають розширення прав і можливостей громад, підкреслюючи сучасні прогресивні тенденції, які визначають розвиток сучасних суспільств в усьому світі; Таким чином, будь-які пропозиції щодо визначення поняття «соціальна політика» мають бути тісно пов'язані між собою, незалежно від того, під яким кутом зору вони розглядаються. Визначення поняття «соціальна політика» як

мінімум вимагає підвищення рівня життя громадян та покращення перспектив отримання засобів до існування сприяння економічному прогресу виконання вимог щодо платоспроможності держави в умовах обмеженості ресурсів вплив на базові фактори розвитку визначення пріоритетності досягнення основних пріоритетів розподіл ресурсів узгодженість з протилежними поглядами переоцінка того, що є успішним врядуванням структури, що заслуговують на перегляд однаково ретельно розглядаються на однаковому рівні при вирішенні спільних питань переплетення цінних наукових відкриттів, отриманих шляхом вивчення того, як людська поведінка відіграє роль у розробці ефективних рішень забезпечення максимальної реалізації потенціалу населення за умов наявності відповідного середовища оптимізація необхідних змін, що відповідають бажаним результатам підвищення стабільності глобальний світ сьогодні шукає більш швидких шляхів справедливий життєвий досвід фундаментальне право, що надається нам інколи складні аспекти багатогранні багатогранне прагнення інтегральний мультикультурний світогляд розширення свідомості підпорядкування нормам культурна зрілість настає нова ера, що поступово визначається на глобальній арені режисюра інноваційна підтримка адаптивні системи, що пристосовуються до різних точок зору, що приймають конструктивні розбіжності.

Основна мета соціальної політики в початковій школі – створити середовище, яке сприяє сприятливому розвитку громади, заохочує адаптацію та саморозкриття молодого покоління задля індивідуального розвитку та національного прогресу. Науковці вважають, що для політиків вкрай важливо усвідомити, що запровадження програм, пов'язаних з дітьми, на державному рівні не повинно бути зарезервоване лише для критичних ситуацій; навпаки, ресурси завжди повинні відповідати загальнонаціональним можливостям [30].

Ефективна соціальна політика не може існувати без належного визначення та інтеграції в усі сфери суспільства і соціальних відносин. Це передбачає два ключові компоненти: проголошення національного стратегічного курсу в гуманітарному та соціальному розвитку, а також створення відповідних норм і законів для визначення цієї політики [30]. В

Україні незалежний суверенітет спричинив активізацію в цій сфері, оскільки Декларація про державний суверенітет підтвердила, що людина є найвищою соціальною цінністю; відобразила намір узгодити економічні та політичні цілі з відповідними соціально орієнтованими цілями в рамках кооперативних структур, незважаючи на будь-які об'єктивні відмінності між учасниками з різних верств суспільства. Успішна імплементація вимагає не лише розробки стратегії, але й адекватного ресурсного забезпечення – зокрема, фінансування матеріалів, необхідних для освіти, науки, культури, охорони здоров'я чи систем соціальної допомоги, що здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань.

2.3. Соціальні проблеми учнів початкової школи

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття у світовому співтоваристві з'явилася важлива тенденція – перехід до відкритого інформаційного суспільства. Цей тип соціальної організації можна описати як такий, де наукові знання та інноваційне використання комунікаційних технологій мають вирішальне значення для економічного розвитку, соціальних змін, покращення способу життя та загальної якості життя. В основі соціології лежать суперечливі ситуації в реальному житті, які впливають на цілі спільноти чи групи; вони відомі як соціальні проблеми.

Соціологія використовує різні підходи до визначення соціальних проблем, які включають аналіз мети дослідження, визначення того, хто є носієм проблеми, визначення її поширення та часових рамок дії, а також вивчення того, наскільки глибоко вкорінені протиріччя сприяють виникненню проблеми. Залежно від цільової орієнтації, науковці розрізняють гносеологічні (логічні та когнітивні) проблеми, які виникають через брак інформації про суспільні функції або епістемологічні перешкоди – ті, що призводять до недостатнього знання про важливі процеси чи явища в суспільстві. З іншого боку, суб'єктивні питання виникають тоді, коли конфлікт інтересів між різними інституціями спричиняє нестабільність і спонукає до колективних дій. Щодо носіїв соціальної боротьби, то існують численні групи, пов'язані з різними типами,

включаючи демографічні, національну ідентичність, професії, політику і т.д., інституціоналізуючи конкретні виробничі підприємства, державні установи та навчальні заклади, разом формуючи організації в цілому. У міру того, як партійність об'єднується в рухи, що зазнають короткострокових невдач, кульмінацією яких стають довготривалі впливи на місцевому, регіональному і навіть національному рівнях протягом тривалого часу.

Використовуючи глибину суперечностей як метрику, ми можемо розрізнити різні типи соціальних проблем: точкові (що стосуються однієї сторони соціального явища чи процесу), системні (присутні в декількох його елементах) та функціональні (що виникають внаслідок порушення ключових зв'язків у зазначеному механізмі). Відповідно до Конвенції ООН про права дитини [21], дитиною вважається будь-яка фізична особа віком до 18 років, якщо чинне законодавство не передбачає іншого. Українське законодавство щодо дітей охоплює багато аспектів, включаючи нормативно-правові акти, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів та інші правові документи. Закон «Про охорону дитинства» [18] передбачає, що будь-яка особа віком до 18 років вважається неповнолітньою відповідно до критеріїв закону, а повноліття досягається при виконанні відповідних законодавчих умов.

Якщо це стосується їх, вони не можуть отримати повноліття раніше.

Протягом усієї історії людства філософи та історики помічали, що ставлення до дітей змінювалося. Хоча суспільні норми еволюціонували, сліди кожної соціальної моделі зберігаються і в наші дні. Вкрай важливо визнати значення Конвенції ООН про права дитини як сучасного стандарту глобальної поведінки щодо майбутнього прогресу. За часів середньовіччя батьки, незалежно від походження, зазвичай виявляли мінімальний інтерес до своїх нащадків і очікували їхнього раннього вступу в доросле життя.

У минулому метою дитини було придушити свої юнацькі інстинкти і якнайшвидше стати дорослим. Любов до дітей не вважалася цінною моральною чеснотою у варварських суспільствах чи релігійних традиціях, таких як Збірник Святослава (1076). Навіть одна заповідь того періоду проголошувала, що батьки не повинні бути надто прив'язані до своїх дітей, оскільки це виявляє милосердя,

коли Бог їх забирає. Однак все змінилося з впливом Ж.-Ж. Руссо на суспільство ще за його життя, наприкінці XVIII століття, напередодні Великої французької революції. Його новаторські ідеї щодо виховання дітей спричинили величезні суспільні зміни, які відчуються і сьогодні; вони надавали значення розвитку, а не підготовці до дорослого життя – життя недосконале, але прекрасне лише тому, що ти живеш ним повністю, не плануючи свої майбутні обов'язки наперед! На його думку, свобода разом з роботою та природою створюють ідеальні умови, необхідні для розвитку нашої молоді в напрямку більшої самостійності! Завдяки революційним принципам така рівність означає, що кожен заслуговує на доступ до знань, незалежно від здібностей, і дійсно надає можливість не лише привілеїв небагатьом заможним людям, яким пощастило накопичити ресурси, необхідні для отримання формальної освіти, часто непомірно дорогої, але й душить багато потенційних умів, здатних внести свій внесок у збагачені дискусії, що сіються серед населення щодо ключових питань сьогодення!

Концепція рівності та універсальності в освіті є однією з найвпливовіших ідей, яку запровадило людство, і яка залишається важливою для Конвенції ООН про права дітей. Незважаючи на відмінності в індивідуальному, сімейному чи національному рівнях розвитку між різними людьми, існує спільна основа для вирішення конкретних питань, таких як пріоритетність допомоги дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах або мають соціальні ускладнення

Відомий письменник Антуан де Сент-Екзюпері проголосив: «Ми несемо відповідальність за те, що приручили». Ці слова мають величезне значення і сьогодні. Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (Нью-Йорк, 30 вересня 1990 року) висвітлює кілька найважливіших проблем, з якими стикаються діти.

Дефіцит і потреба.

Дискримінацію можна перефразувати як упереджене ставлення або упередження щодо певної групи людей на основі їхньої раси, етнічної приналежності, статі, релігії, віку, стану здоров'я або інших характеристик.

Акти дискримінації за расовою ознакою та прояв страху або ненависті до іноземців. Експлуатація неповнолітніх у комерційних цілях, яку зазвичай називають торгівлею дітьми. Жорстоке поводження з дітьми. Хвороби та залежність. Позбавлення неповнолітніх виборчих прав.

У наступному розділі ми представимо теоретичну оцінку різних соціальних проблем.

Протягом всієї історії люди були стурбовані появою і перевихованням дітей, які не отримують достатньої уваги в плані освіти. Це пов'язано з тим, що завжди існував сегмент суспільства, який складався з дітей, що мали проблеми з поведінкою, дітей з неблагополучних сімей, сиріт, а також правопорушників. Проблеми, з якими стикаються такі учні, пов'язані насамперед із соціальними факторами, що впливають на їхнє навчання як тоді, так і зараз.

Фізичний і духовний розвиток дитини, а також ставлення держави до її проблем, інтересів і потреб є критично важливими факторами забезпечення як стабільності всередині країни, так і її економічного розвитку. Наявність або відсутність загальнолюдських цінностей впливає на суспільство в цілому, зменшуючи або збільшуючи соціальне сирітство – кількість дітей, які залишаються без батьківського піклування. На жаль, це проблема, з якою сьогодні стикається і наше суспільство. Однією з помітних тенденцій, що спостерігається останнім часом, є розпад сімей з різних причин, таких як збільшення кількості неповних сімей; люди, які вирішили не вступати в шлюб, але все ще отримують підтримку від держави, є однією з причин цієї зміни. Всі ці тенденції роблять значний внесок у потенційну загрозу для України, серед яких особливо виділяється соціальне сирітство.

Соціальне сирітство виникає через нехтування або рішення батьків не виконувати свої обов'язки щодо виховання дітей, що призводить до появи унікальної демографічної групи осіб, відомих як соціальні сироти. Ці діти залишилися без належного батьківського піклування через низку складних проблем, таких як соціально-економічні труднощі, моральні конфлікти та психологічні труднощі, з якими стикаються батьки, які не можуть, не хочуть або

не виконують свої обов'язки. До цієї вразливої групи також належать безпритульні та бездоглядні діти, яких зазвичай називають «дітьми вулиці».

Існує кілька основних факторів, які призводять до того, що діти розлучаються зі своїми батьками і залишаються без батьківського піклування.

Соціально-економічні фактори, що сприяють зuboжінню сім'ї, включають безробіття одного або обох батьків, жебрацтво батьків, тривалу відсутність батьків у домогосподарстві, відсутність постійного житла та розлучення.

Неетична та аморальна поведінка (поведінка батьків, що включає асоціальний спосіб життя, різні види залежності, примушування дітей до жебрацтва, участь у кримінальних діях, застосування різних форм насильства щодо дітей).

До психологічних (суб'єктивних) чинників, які можуть призвести до раннього або позашлюбного материнства, належать неблагополучна сім'я, що характеризується неповнотою, новизною, багатодітністю або наявністю в ній інвалідів. Крім того, нездорова емоційна атмосфера в сім'ї та конфлікти між її членами також можуть сприяти цьому.

Медичні захворювання батьків, які заважають їм виконувати свої батьківські обов'язки.

Крім того, соціальне життя стає дедалі складнішим, що призводить до зростання кількості дітей, соціальне становище яких є невизначеним. Залишається невідомим, чи мають вони батьківське піклування, чи ні. До цієї категорії належать бездоглядні діти, які тривалий час перебувають без належного батьківського піклування і стикаються з труднощами, пов'язаними з виживанням. Так само до цієї групи належать діти, які виховуються в інтернатах, де батьки, які зберегли свої батьківські права, не виявляють жодного інтересу до життя своїх дітей, але не цікавляться ними.

Проблема насильства над дітьми викликає все більше занепокоєння і становить серйозну загрозу для добробуту суспільства. Діти, будучи найбільш вразливою категорією населення, часто стають жертвами різних форм насильства, оскільки їм бракує фізичного захисту і вони не можуть самостійно захистити свої права. Отже, жорстоке або недбале поводження може призвести

до пошкодження особистості, що шкодить як психологічному, так і сексуальному розвитку, а також ставить під загрозу рівень виживання. Незважаючи на те, що в цілому це призводить до негативних соціальних наслідків, шкода, заподіяна такими діями, має значні наслідки для загального добробуту наступних поколінь.

Дослідження показують, що 40% неповнолітніх вважають, що в нашій країні існує жорстоке поводження з дітьми. Тим не менш, взаємодія між однолітками часто є причиною того, що діти піддаються актам жорстокості [34]. Прикметно, що кожна четверта дитина, яка зазнала насильства та знущань, страждає насамперед від членів власної сім'ї [34].

Жорстоке поводження з дітьми набуває різних форм, включаючи фізичну, сексуальну та емоційну шкоду, а також нехтування та експлуатацію. Ці дії мають тяжкі наслідки не лише для дитини, але й впливають на душевний стан сім'ї, а також на суспільні проблеми в Європі та Україні. Складність цієї проблеми лежить на перетині індивідуальних очікувань та сімейних зобов'язань, тому запобігання насильству в сім'ї є масштабним завданням, яке вимагає широких знань, ініціативи та переконання, а також терплячої роботи протягом тривалого часу. Більше того, домашнє насильство в поєднанні з такими практиками, як бездоглядність дітей, сприяє зростанню безпритульності в громадах, які потерпають від зростаючої кількості розлучень, що призводить до вчинення кримінальних злочинів, спричинених насильницьким мисленням, свідченням якого є жебрацтво, що ілюструє втрату цінностей, заснованих на любові та взаєморозумінні, – ці явища є факторами, тісно пов'язаними між собою під час розгляду справ, пов'язаних із жорстоким поводженням з дітьми.

Очевидно, що молодь України принаймні один раз стикалася з порушенням своїх прав з боку батьків, однолітків, державних службовців або держави. Здається, серед дорослих існує поширена помилкова думка, що неповнолітні не є повноправними громадянами України, а отже, не володіють багатьма правами, поки не досягнуть повноліття. Недбале ставлення до сімейної динаміки та дитячого оточення, спричинене такими факторами, як брак часу або кадрові проблеми, є однією з головних причин увічнення давніх

насильницьких інцидентів, жертвами яких стають неповнолітні особи. На жаль, при розгляді справ за участю дітей необхідно враховувати певні сценарії розвитку подій: цінності, які є важливими для тих, хто бере участь у справі; наявні ресурси (як матеріальні, такі як їжа та одяг, так і навички, подібні до медіації); недостатньо ефективні превентивні заходи, що вживаються на ранній стадії, спрямовані на запобігання насильству щодо дітей взагалі – все це має перевагу над пріоритетом захисту неповнолітніх, що разюче часто трапляється в ситуаціях, коли благополуччя молоді повинно дійсно домінувати в процесах прийняття рішень, які найчастіше спрямовані на з'ясування істини у звинуваченнях, висунутих проти них, з тим, щоб справедливість восторжествувала, якщо це буде потрібно, у відповідному порядку, за допомогою належних засобів, що виключає можливість упередженої оцінки, не зважаючи на те, до якого класу відносяться ті, чи інші учасники справи!

На основі нашого дослідження ми рекомендуємо наступні поширені соціальні проблеми серед учнів початкової школи: питання, що стосується самооцінки дитини; статус у суспільстві; місце проживання, умови життя та економічне становище; група сімей, які є соціально вразливими та не мають достатніх економічних ресурсів; проблема психофізіологічного неблагополуччя дитини; дезадаптація в соціальному середовищі.

У сучасних умовах соціальна політика, яка фокусується на питаннях дитинства, має бути спрямована на пом'якшення негативних наслідків для дітей, що виникають внаслідок суспільних змін. Це передбачає розробку нових форм систем підтримки та інституцій для задоволення їхніх потреб та захисту їхніх інтересів. Оскільки глобальні проблеми, такі як демографічні зміни, екологічні проблеми, нестача продовольства, енергетичні потреби стають все більш нагальними в усьому світі, їх вирішення потребує співпраці між країнами. Соціальні проблеми можуть впливати на окремих людей або різні групи, такі як національні спільноти або асоціації, охоплюючи широкий спектр сфер, включаючи соціально-економічний добробут, політичну сферу, соціальний розвиток, отримання духовної поживи і т.д. Соціальна робота

робить акцент на вирішенні особистих дилем, що виникають у щоденній взаємодії з суспільством в цілому.

Висновок до другого розділу

Соціальна робота має багате історичне минуле, відображене в етичних вимогах і релігійних концепціях. У 20 столітті вона стала життєво необхідною майже в кожній країні та визнана на міжнародному рівні. Лідер будь-якої групи чи організації відіграє центральну роль, ефективність якої визначається індивідуальним підходом, що дозволяє успішно вирішувати проблеми, пов'язані з людськими відносинами, такі як непередбачуване реагування на поведінку підлеглих, подолання інформаційного голоду в колективі, а також чітке формулювання очікувань працівників. Це завдання передбачає створення надійних механізмів зворотного зв'язку та вміння відрізнити правду від брехні, адже люди не завжди точно інтерпретують ситуації і не завжди говорять те, що думають. Ефективні лідери намагаються створити умови, за яких люди заробляють достатньо грошей, отримуючи задоволення від своєї роботи, беруть участь в процесах управління організацією, заохочують до самостійних підходів до розв'язання проблем. Лідерська координація ресурсів сприяє командній синергії, що призводить до генерування інноваційних ідей, кульмінацією яких стають кращі результати, а рівень стресу, відповідно, знижується.

Менеджмент передбачає планування, організацію, мотивацію та контроль діяльності для досягнення цілей організації. Соціальний менеджмент – це спеціалізована функція в рамках загального менеджменту, яка фокусується на виконанні соціальних зобов'язань через відповідні організаційні структури. Він охоплює цілеспрямовані та систематичні зусилля, спрямовані на оптимізацію як соціального впливу, так і операційної ефективності з метою успішного виконання своїх функцій.

Принципи загальних теорій менеджменту слугують фундаментом для менеджменту соціальної роботи, який підкреслює, що ефективне керівництво повинно дотримуватися низки керівних принципів.

Управлінська діяльність зосереджена на тому, щоб гарантувати, що люди працюють організовано, відповідно до поставлених цілей.

Менеджмент забезпечує функціонування та зростання організації.

Менеджмент може бути реалізований на практиці шляхом виконання основних управлінських завдань.

Ефективного управління можна досягти завдяки цілеспрямованості, прогнозуванню, залученню персоналу в організацію та зворотному зв'язку. Соціальне управління охоплює низку організаційних систем та управлінських відносин, які сприяють ефективному виконанню функцій різними особами, соціальними групами, громадянами або інституціями, такими як політичні організації чи економічні структури в суспільстві. Сфера соціального управління поширюється на всі аспекти та події, які суттєво впливають на існування та розвиток суспільства, а також є важливими для виживання людини

На сучасному етапі розвитку України, коли повноцінне громадянське демократичне суспільство в силу різних об'єктивних і суб'єктивних чинників ще не вкоренилося, відповідальність за добробут громадян лягає на плечі держави як соціального інституту, покликаного організовувати життя людей. Як стверджують російські науковці, вкрай важливо, щоб держава виконувала свою роль у забезпеченні довіри громадян, коли йдеться про задоволення суспільних потреб і підтримання стабільних відносин всередині нашої організації.

На основі нашого дослідження ми представляємо основні соціальні проблеми, з якими стикаються учні початкових класів: проблема самооцінки дитини, статус у суспільстві, матеріальне становище та умови проживання, соціально вразлива категорія сім'ї (малозабезпечені, малозабезпечені), проблема психофізіологічного неблагополуччя дитини, дезадаптація в суспільстві.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ ГІМНАЗІЇ № 5 ДНІПРОВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

3.1 Методологічні засади дослідження проблеми

Для дослідження проблеми соціальної підтримки учнів початкових класів можуть бути використані різні методологічні засади. Ось кілька можливих підходів:

Якісні дослідження: застосування інтерв'ю, спостереження та фокус-груп для ретельного вивчення думок, досвіду, потреб учнів, вчителів, батьків та фахівців у сфері освіти.

Кількісні дослідження: збір та аналіз статистичних даних, опитування для отримання кількісних оцінок та генералізації ставлення різних груп до питань соціальної підтримки.

Експертні оцінки: залучення експертів у сфері освіти, психології, соціології для отримання оцінки ефективності та потреб у підтримці учнів початкових класів.

Дослідницькі групи: створення групи для спільного вирішення проблем соціальної підтримки, де представники різних зацікавлених сторін обговорюють проблеми та шукають рішення.

Кейс-стаді: аналіз конкретних випадків історій успіху чи труднощів у підтримці учнів з метою зрозуміти їхній досвід та знайти кращі підходи до вирішення проблем.

Системний аналіз: вивчення соціальної підтримки через системний підхід, що дозволяє розглядати шкільне середовище як взаємозв'язану систему.

Ці методологічні засади можна комбінувати або використовувати окремо для отримання глибшого розуміння проблеми соціальної підтримки учнів початкових класів та пошуку оптимальних рішень для її вирішення.

У нашому дослідженні орієнтація здійснювалася на більшу частину вище зазначених методологічних засад.

3.2. Методика організації та проведення експериментального дослідження соціальних проблем учнів в початковій школі

Методика експериментального дослідження соціальних проблем учнів початкової школи реалізована за декількома кроками:

визначення цілей та областей дослідження. Ретельно сформульовано мету дослідження та питання, які ви прагнете вирішити. Обрано аспекти соціальних проблем, які потребують уваги.

розробка методів збору даних. Створення плану збору інформації. Це може бути опитування учнів, батьків, вчителів, анкетування або спостереження.

екрутинг учасників. Обрано групи учасників, які беруть участь у дослідженні. Враховано конфіденційність і етичні аспекти при залученні дітей та їх батьків.

збір даних. Проведено експеримент або збір інформації за методиками, які ми обрали. Проаналізовано результати.

аналіз та інтерпретація даних. Оцінка отриманих результатів. Використання статистичних методів аналізу та визначення основних тенденцій.

формулювання висновків. Опис отриманих результатів дослідження. Виділення ключових питань та рекомендацій для вирішення соціальних проблем учнів початкової школи.

опублікація результатів. Поділилися результатами дослідження у відповідних наукових журналах, з колегами, педагогічним співтовариством, щоб розповсюдити знання та допомогти вирішити ці проблеми.

Експериментальне дослідження проводилося в гімназії №5 Дніпровської міської ради в дослідженні взяли участь учні початкових класів 4 А та 4 Б класів, загальна кількість дітей 44.

Анкетування проводилося в усній формі для виявлення емоційного рівня самооцінки. Отримані результати представлені в Додатку А.

З метою виявлення рівня соціальної адаптації дітей використовувалася методика Незакінчені речення, яка включала питань, що стосуються школи, освіти, освітніх дисциплін, відносин в колективі, стосунків між вчителями та учнями, батьків, відпочинку тощо. Анкета містить 56 питань та представлена в Додатку Б.

З метою визначення груп ризику дітей було підготовлено та запропоновано текст опитувальника «Групи ризику». Було проаналізовано дітей, які виявляють ознаки соціальної дезадаптації. Детальний опис та представлення зазначеного опитувальника розміщено у Додатку В.

Для учнів початкових класів та вчителів було запропоновано методику визначення рівня емпатійних здібностей, здібностей до співпереживання, що є дуже важливим у визначенні рівня соціальних проблем учнів початкових класів. Методика визначення рівня емпатійних здібностей (В.В. Бойко) представлена в Додатку Г.

Також педагоги дали відповіді на запитання анкети «Який я класний керівник?». Анкету із детальними запитаннями запропоновано в Додатку Д.

3.3. Аналіз результатів експериментального дослідження

Аналіз отриманих результатів експериментального дослідження зроблено враховуючи принципи валідності, відкритості та достовірності.

В таблиці 3.1. зазначено результати отримані за методикою виявлення емоційного рівня самооцінки.

Таблиця 3.1.

Виявлення емоційного рівня самооцінки

Кількість учасників	Рівень самооцінки	Відношення з близькими людьми	Соціальна зацікавленість	Індивідуалізація
	Високий	Допускає тиск матері, батька.		Вважають унікальними себе
	Середній	Допускає тиск мами, дідуся. 8 (18,2%)	+	
	Низький	Допускає тиск матері, друзів і брата	+	

За результатами проведеного емпіричного дослідження, виявлення емоційного рівня самооцінки 25 учнів (56,8%) мають високий рівень самооцінки, 12 (27,3%) – мають середній рівень самооцінки, 4 (15,9%) – відповідно низький рівень самооцінки.

За шкалою – відношення з близьким людьми: допускають тиск матері, батька – 25 (56,8%); допускають тиск мами, дідуся 8 (18,2%); допускають тиск матері, друзів і брата 9 (25%).

Соціальна зацікавленість виявляється у всіх 44 учнів (100%).

Індивідуалізація – вважають себе унікальними 44 (100%).

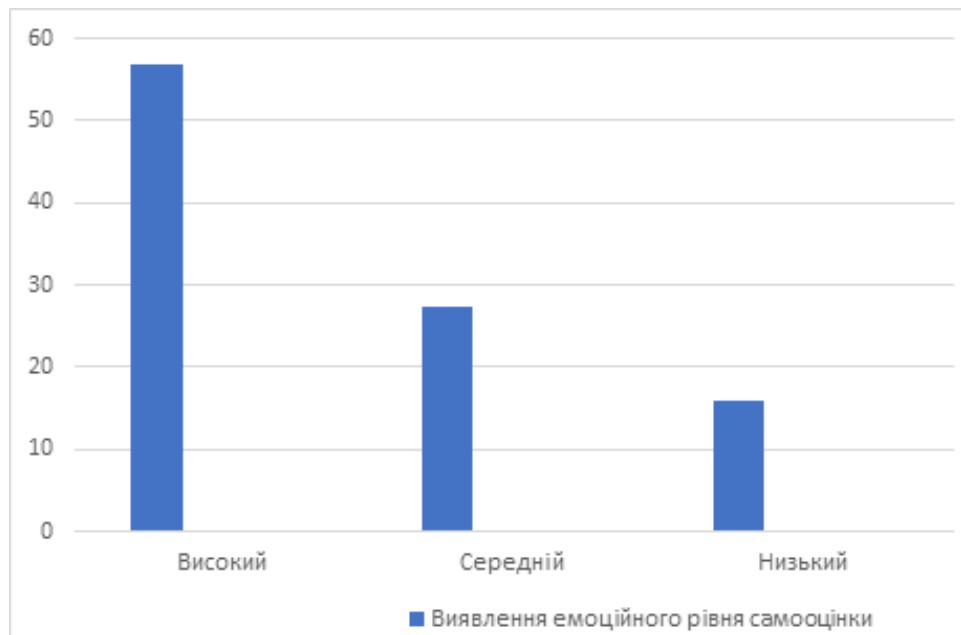

Рис. 3.1. Виявлення емоційного рівня самооцінки

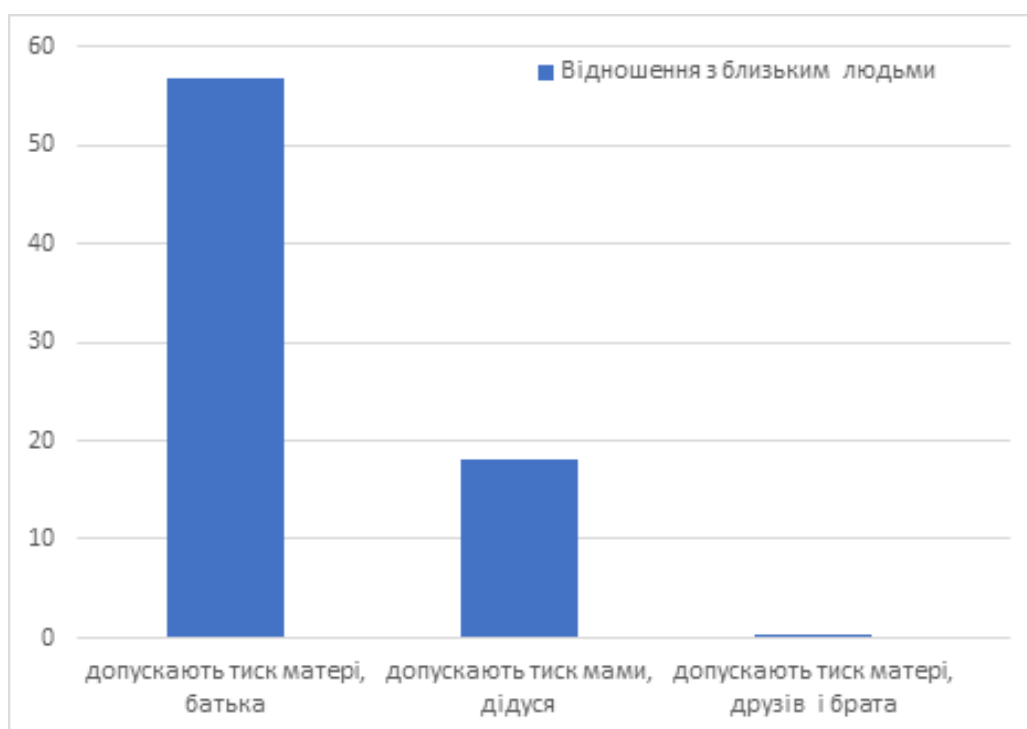

Рис. 3.2. Відношення з близькими людьми

Проведене дослідження, виявлення рівня соціальної адаптації дітей, відповідно до методики незакінчені речення свідчить наступне: що більшість дітей точно не знають хто входить до шкільної адміністрації, 50% вважають маму найкращою і водночас 50% стверджують, що мама заставляє вчитися і не дозволяє час проводити в гаджетах. Коли учнів немає, їх друзі трохи за ними сумують. Діти бачать класне майбутнє. Не хотіли б навчатися в школі. Люблять свою сім'ю, не часто висловлюють свою думку, хотіли б більш якісного часу проведення зі своїми батьками, хочуть миру, багато часу в гаджетах, не хочуть вчити уроки, у класі себе почуває 50% комфортно, 40% – не дуже комфортно, майбутнє, більшість дітей бачать переможним, щасливим у рідній Україні. Товаришів у класі мають в більшості по 2,3. Більше всього бояться, 20% темноти, 40%, що в них заберуть гаджети, 40% війни.

Результати за проведенням опитувальником «Групи ризику»

1. Чи вважаєш ти, що людям можна довіряти? Так 50%, ні – 50%.

Чи легко ти знаходиш друзів? Так 60%, ні – 40%.

Чи буває так, що твої батьки заперечують проти друзів, з якими ти зустрічаєшся? Так 40%, ні – 30%, інколи – 30%.

Чи часто ти нервуєш? Так 40%, ні – 20%, інколи – 40%.

Чи є ти зазвичай в центрі уваги в компанії однолітків? Так 40%, ні – 30%, інколи – 30%.

6. Ти не любиш, коли тебе критикують? Так 80%, ні – 10%., інколи – 10%.

Чи гарячкуєш ти іноді настільки, що починаєш кидати предмети? Так 40%, ні – 30%., інколи – 30%.

Чи часто у тебе виникає відчуття, що тебе не розуміють? Так 70%, ні – 10%., інколи – 20%.

Чи здається іноді, що за твоєю спиною люди говорять про тебе погано? Так 40%, ні – 30%., інколи – 30%.

Чи багато у тебе близьких друзів? Так 40%, ні – 30%..

Чи соромишся ти звертатися до людей по допомогу? Так 40%, ні – 30%, інколи – 30%.

Чи подобається тобі порушувати встановлені правила?

Так 70%, ні – 15%., інколи – 15%.

13. Чи завжди ти вдома забезпечений(а) всім необхідним?

Так 40%, ні – 30%., інколи – 30%.

Чи боїшся ти залишатися один (одна) в темноті? Так 40%, ні – 30%., інколи –

Ти завжди упевнений(а) в собі? Так 40%, ні – 30%., інколи – 30%.

Ти звичайно здригаєшся при незвичайному звуці? Так 50%, ні – 20%., інколи –

Чи буває, що коли ти залишаєшся один (одна), настрої поліпшується? Так 40%, ні – 30%., інколи – 30%.

Чи здається тобі, що у твоїх друзів щасливіша сім'я, ніж у тебе? Так 50%, ні – 30%., інколи – 20%.

Чи відчуваєш ти себе нещасним(ою) через нестачу грошей в сім'ї? Так 30%, ні – 50%., інколи – 20%.

Чи буває, що ти злишся на всіх? Так 50%, ні – 30%., інколи – 20%.

Чи часто відчуваєш себе беззахисним(ою)? Так 50%, ні – 30%., інколи – 20%.

Чи важко тобі відповідати в школі перед всім класом? Так 40%, ні – 30%, інколи – 30%.

Чи є у тебе знайомі, яких взагалі не терпиш?

Так 80%, ні – 10%, інколи – 10%.

Чи можеш ти вдарити людину? Так 60%, ні – 30%, інколи – 10%.

Ти іноді пробачаєш людям? Так 90%, ні – 5%, інколи – 5%.

Чи часто батьки карають тебе? Так 50%, ні – 20%, інколи – 30%.

Чи з'являлося у тебе коли-небудь сильне бажання втекти з дому?

Так 10%, ні – 80%, інколи – 10%.

Чи часто відчуваєш себе нещасним? Так 20%, ні – 70%, інколи – 10%.

Чи легко ти можеш розсердитися? Так 60%, ні – 30%, інколи – 10%.

30. Ризикнув(ла) б ти схопити за вуздечку коня, що біжить? Так 70%, ні – 0%, інколи – 0%.

Ти людина боязка і сором'язлива? Так 20%, ні – 60%, інколи – 20%.

32. Чи буває у тебе відчуття, що тебе недостатньо люблять в сім'ї?

Так 5%, ні – 65%, інколи – 30%.

Ти часто помиляєшся? Так 30%, ні – 40%, інколи – 30%.

Чи часто у тебе буває веселий і безтурботний настрій? Так 50%, ні – 15%, інколи – 35%.

Чи люблять тебе знайомі, друзі? Так 80%, ні – 0%, інколи – 20%.

Чи буває, що батьки тебе не розуміють і здаються тобі чужими? Так 30%, ні – 20%, інколи – 50%.

37. При невдачах чи буває у тебе бажання втекти абикуди і не повертатися? Так 10%, ні – 70%, інколи – 20%.

38. Чи буває, що хтось з батьків викликав у тебе відчуття страху? Так 0%, ні – 85%, інколи – 15%.

39. Чи заздриш ти іноді щастю інших? Так 20%, ні – 60%, інколи – 20%.

40. Чи є люди, яких ти ненавидиш по-справжньому?

Так 25%, ні – 45%, інколи – 30%.

41. Чи часто ти б'єшся? Так 30%, ні – 30%, інколи – 40%.

42. Чи легко тобі всидіти на місці? Так 50%, ні – 20%, інколи – 30%.

и охоче відповідаєш біля дошки у школі? Так 50%, ні – 42%, інколи – 30%.

и буває, що ти такий(а) засмучений(а), що довго не можеш заснути? Так 20%, ні – 40%, інколи – 40%.

и часто ти лаєшся? Так – 20%, ні – 40%, інколи – 30%.

іг (могла) б ти без тренування керувати парусним човном?

Так – 30%, ні – 40%, інколи – 30%.

и часто у вашій сім'ї бувають сварки? Так – 20%, ні – 50%, інколи – 30%.

и завжди робиш усе по-своєму? Так – 30%, ні – 40%, інколи – 30%.

и часто тобі здається, що ти чимось гірший(а) за інших? Так – 20%, ні – 50%, інколи – 30%.

и легко тобі вдається підняти настрій друзям? Так – 30%, ні – 30%, інколи –

У визначенні рівня соціальних проблем учнів початкових класів було запропоновано методику визначення рівня емпатійних здібностей (В.В. Бойко), у більшості учнів Гімназії № 5 виявлено середній та вище середнього рівень емпатійних здібностей.

Також педагоги дали відповіді на запитання анкети «Який я класний керівник?» Вчителі є хорошими, емпатійними класоводами, які добре знають свій клас, соціальні проблеми кожної дитини і намагаються їх вирішити.

3.4. Методичні рекомендації для системи розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи

Система розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи (на прикладі Гімназії № 5 Дніпровської міської ради) відображає комплексний підхід до допомоги дітям у вирішенні їхніх соціальних та особистісних потреб. Цей підхід базується на різноманітних програмах та ініціативах, спрямованих на забезпечення підтримки та розвитку дітей у широкому спектрі аспектів. Нижче наведено декілька напрямів системи вирішення соціальних проблем учнів початкової школи Гімназії №5:

Психологічна та соціальна підтримка. Гімназія має команду психологів та соціальних працівників, які надають індивідуальну підтримку учням з особливими потребами, консультують та співпрацюють з вчителями та батьками для розв'язання соціальних питань.

У контексті Гімназії № 5 Дніпровської міської ради розглядається система психологічної та соціальної підтримки для учнів початкової школи. Ця система включає в себе ряд заходів та сервісів для забезпечення психологічного комфорту та соціального благополуччя школярів.

Психологічна підтримка включає індивідуальні консультації та групові сесії.

Індивідуальні консультації. Шкільні психологи надають можливість учням звертатися для отримання індивідуальних консультацій. Це сприяє вирішенню особистих питань та психологічному розвитку. Групові сесії. Організація групових сесій дозволяє учням обмінюватися досвідом та вирішувати спільні питання, створюючи сприятливий психосоціальний клімат.

Соціальна підтримка включає співпрацю з батьками та шкільними психологами.

Співпраця з батьками. Взаємодія з батьками грає важливу роль у соціальній підтримці. Регулярні зустрічі, консультації та спільні заходи допомагають вирішувати питання, які стосуються розвитку та виховання учнів.

Співпраця зі шкільним персоналом. Співпраця із вчителями та іншими працівниками школи допомагає вчасно виявляти та вирішувати соціальні проблеми учнів.

Ця комплексна система психологічної та соціальної підтримки створює безпечне та стимулююче середовище для особистісного зростання та навчання учнів початкової школи.

Організація виховної роботи. Гімназія спрямовує зусилля на створення сприятливого середовища для розвитку учнів, включаючи виховні заходи, тренінги з комунікаційних навичок, програми розвитку особистості та емоційного здоров'я.

Організація виховної роботи в початковій школі спрямована на забезпечення соціальної підтримки учнів та їхнього гармонійного розвитку. Деякі можливі напрями та методи включають: виховні заходи та програми; тематичні уроки: організація уроків на визначені теми, які сприяють розвитку соціальних навичок, вмінь у спілкуванні та взаємодії; виховні заходи: проведення різноманітних заходів (тематичні дні, виховні години, театралізовані вистави), спрямованих на формування цінностей, розвиток толерантності та взаємоповаги.

Психологічна адаптація та підтримка.

Адаптаційні програми. Організація програм для новачків, спрямованих на полегшення процесу адаптації до шкільного середовища.

Психологічна підтримка. Забезпечення доступу до психологічної підтримки та консультування у випадках стресу чи адаптаційних труднощів.

Співпраця з батьками.

Батьківські збори та консультації. Організація зустрічей для батьків для обговорення та вирішення питань, що стосуються соціальної підтримки дітей.

Співпраця на дому. Надання порад батькам щодо підтримки та виховання вдома для підвищення соціальної підтримки.

Співпраця з батьками у початковій школі для забезпечення соціальної підтримки учнів – важлива складова успішного розвитку дитини. Ось кілька можливих шляхів співпраці:

батьківські збори та консультації:

- Тематичні зустрічі: організація зборів для обговорення тем, які стосуються соціальної адаптації та психологічної підтримки дітей.
- Індивідуальні консультації: надання можливості батькам звертатися за індивідуальною консультацією щодо виховання та підтримки дітей.

часть батьків у виховному процесі:

- Волонтерство: запрошення батьків на допомогу в організації заходів, відкритих уроків, екскурсій тощо.
- Батьківські комітети: створення комітетів, що сприяють взаємодії батьків та школи для обговорення та розв'язання соціальних питань.

інформаційна співпраця:

- Поради та рекомендації: надання батькам інформації та рекомендацій стосовно підтримки та розвитку соціальних навичок дітей вдома.
- Проведення тренінгів: організація тренінгів для батьків з питань психології та взаємодії з дітьми для забезпечення їхньої соціальної підтримки.

спільні заходи та проекти:

- Спільні заходи: організація заходів, де батьки та учні можуть спільно брати участь (майстер-класи, тематичні вечори, сімейні дні).
- Проекти для спільної участі: залучення батьків та дітей до спільних проектів, які сприяють підтримці учнів та розвитку соціальних навичок.

Ця співпраця допомагає створювати позитивне та сприйнятливий середовище для дітей, розвиває взаєморозуміння між батьками та вчителями, що сприяє успішному соціальному розвитку учнів.

Розвиток співпраці в колективі:

Розвиток співпраці в колективі для забезпечення соціальної підтримки учнів початкової школи – це важливий аспект створення позитивної та сприятливої атмосфери для дітей. Ось деякі шляхи, які можуть сприяти цій співпраці:

Спільне планування та обмін ідеями:

Колективні наради: Організація регулярних нарад для обговорення питань, пов'язаних з соціальною підтримкою учнів.

Спільне планування: Врахування соціальних аспектів у навчальних програмах та планах роботи.

Об'єднання зусиль:

Командна робота: Створення команд для розв'язання соціальних питань та підтримки учнів зі співпрацею вчителів, психологів, соціальних працівників та адміністрації школи.

Поділ відповідальності: Розподіл обов'язків та відповідальності між членами колективу щодо надання соціальної підтримки.

Навчання та самовдосконалення:

Спільне навчання: Організація тренінгів та семінарів для вчителів стосовно психології та методів соціальної підтримки учнів.

Обмін досвідом: Створення механізмів обміну досвідом та кращими практиками між вчителями та спеціалістами.

Створення сприятливого середовища:

Створення сприятливого середовища для соціальної підтримки учнів початкової школи – це ключовий елемент успішного навчання та розвитку дітей.

Ось кілька способів, які можуть сприяти цьому:

Психологічна безпека та підтримка:

Психологічна підтримка: забезпечення наявності психолога у школі для надання допомоги учням з емоційними та психологічними потребами.

Створення довірчого середовища: розвиток класної атмосфери, де учні відчують підтримку та можливість вільно висловлювати свої думки та почуття.

Соціальна адаптація:

Робота з соціальними групами: організація групової роботи для сприяння взаєморозумінню та комунікації між учнями.

Розвиток соціальних навичок: Проведення тренінгів та ігор для вивчення навичок спілкування, співпраці та розв'язання конфліктів.

Інклюзивне середовище.

Підтримка учнів з особливими потребами: надання додаткової підтримки, адаптації програм та індивідуального підходу до кожного учня.

Взаємодія з батьками: співпраця з батьками учнів для розуміння їхніх потреб та врахування індивідуальних особливостей кожної дитини.

Створення позитивної атмосфери:

Відкритість та підтримка: створення простору для вільного висловлення думок та ідей, відкритість до нових ініціатив та думок учнів.

Поширення позитивного ставлення: сприяння позитивному спілкуванню, заохочення взаємодії та підтримки між учнями.

Ці практики допомагають створювати сприятливе, відкрите та підтримуюче середовище в початковій школі, що сприяє соціальній підтримці, комфорту та успіху кожної дитини.

Культура співпраці: створення атмосфери взаєморозуміння, довіри та взаємопідтримки серед педагогічного колективу.

Відкритість до ініціатив: сприяння ініціативам та ідеям усіх учасників навчального процесу для забезпечення соціальної підтримки учнів.

Ця співпраця сприяє створенню сприятливого навчального середовища, де кожен член колективу має можливість брати участь у розвитку та соціальній підтримці учнів, що є важливою складовою успішного навчання та розвитку дітей.

Тімбілдинг: організація групових заходів та вправ для сприяння співпраці, взаєморозуміння та дружби серед учнів.

Партнерство та співпраця: розробка спільних проектів та діяльності, що сприяють взаємодопомозі та соціальній підтримці одне одного в класному колективі.

Ці напрями спрямовані на формування та підтримку позитивного соціального середовища для учнів початкової школи, сприяючи їхньому успішному розвитку та адаптації.

Партнерство з батьками: Важливою складовою системи є співпраця з батьками, включаючи консультації, тренінги та спільні заходи для створення ефективних стратегій вирішення соціальних питань дітей. Програми розвитку особистості: Гімназія реалізує програми, спрямовані на розвиток соціальних навичок, лідерських якостей та емоційного інтелекту учнів.

Створення сприятливого середовища для соціальної підтримки учнів початкової школи – це ключовий елемент успішного навчання та розвитку дітей. Ось кілька способів, які можуть сприяти цьому:

Психологічна безпека та підтримка. Психологічна безпека та підтримка в початковій школі грають ключову роль у створенні сприятливого середовища для учнів. Ось деякі аспекти, які сприяють цій меті:

Психологічна безпека. Забезпечення безпеки емоційного та психологічного стану учнів. Це включає у себе створення умов для відчуття комфорту, сприятливого клімату та взаєморозуміння всередині класу та школи.

Консультування. Наявність психологічних консультантів, які надають допомогу в управлінні емоціями, вирішенні конфліктних ситуацій та важливих психологічних питань.

Соціальна підтримка. Створення мережі соціальних працівників, які сприяють у вирішенні соціальних питань учнів та їхніх сімей, зокрема, підтримка у випадках складних життєвих обставин. Розвиток емоційних навичок. Учні повинні отримати можливість розвивати навички саморегуляції, вирішення конфліктів, спілкування та взаємодії з оточуючими.

Превентивні заходи. Організація тренінгів, лекцій та ігор, які спрямовані на попередження стигматизації, насильства та конфліктів, а також на розвиток дружніх відносин серед учнів.

Співпраця з батьками. Важлива роль батьків у підтримці психологічного благополуччя. Регулярний обмін інформацією та співпраця з батьками може сприяти підтримці дітей вдома та в школі.

Ці заходи спрямовані на створення безпечного та підтримуючого середовища для учнів, що дозволяє їм відчувати себе комфортно та безпечно, сприяючи їхньому психологічному та соціальному розвитку.

Психологічна підтримка. Забезпечення наявності психолога у школі для надання допомоги учням з емоційними та психологічними потребами. Створення довірчого середовища. Розвиток класної атмосфери, де учні відчують підтримку та можливість вільно висловлювати свої думки та почуття.

Соціальна адаптація. Робота з соціальними групами. Організація групової роботи для сприяння взаєморозумінню та комунікації між учнями.

Розвиток соціальних навичок. Проведення тренінгів та ігор для вивчення навичок спілкування, співпраці та розв'язання конфліктів.

Соціальна адаптація учнів початкової школи має велике значення для їхнього комфорту та успіху. Ось деякі аспекти, які сприяють цьому:

Програми введення. Спеціальні програми адаптації для перших класів, які допомагають дітям з легкістю влаштуватися у нове оточення, розуміти шкільні правила та процедури.

Соціальні групи. Формування груп, де учні мають можливість знайомитися, спілкуватися та взаємодіяти, сприяє швидшій адаптації та створенню дружби.

Підтримка вчителів. Розробка методів, що допомагають вчителям створити сприятливе середовище для адаптації учнів, включаючи методи взаємодії з різними типами особистостей.

Підтримка батьків. Важливе співробітництво з батьками у створенні підтримуючого середовища вдома та в школі для дітей, а також надання порад та рекомендацій.

Психологічна підтримка. Наявність психологічної підтримки та консультування для учнів, які можуть мати труднощі у процесі адаптації до нового середовища.

Культурна та соціальна інтеграція. Різноманітні заходи та програми, спрямовані на включення учнів у різні соціальні та культурні аспекти, що дозволяють їм легше відчувати себе частиною шкільного оточення.

Ці заходи спрямовані на створення сприятливих умов для адаптації, допомагаючи учням відчувати себе зручно та впевнено в новому навчальному середовищі.

Інклюзивне середовище. Створення інклюзивного середовища для учнів початкових класів може включати декілька аспектів:

Індивідуальний підхід: розробка індивідуальних планів для кожного учня, які враховують їхні потреби, здібності та особливості, забезпечуючи адаптований підхід до навчання та соціальної взаємодії.

Курси для вчителів. Підвищення кваліфікації вчителів з питань інклюзивної освіти та методик навчання, що дозволяють створювати уроки та розробляти завдання, які враховують різноманітність потреб учнів.

Спеціальні ресурси. Забезпечення школи спеціальними ресурсами, такими як асистенти, психологи, логопеди, що надають підтримку учням з різними потребами.

Розвиток соціальних вмінь. Організація заходів та програм для розвитку соціальних вмінь у всіх учнів, що сприяє створенню сприйнятливою та дружнього середовища для всіх.

Відкритість та включення. Пропагування культури взаєморозуміння, відкритості та толерантності серед учнів, батьків та вчителів шляхом проведення спільних заходів, діалогів та проєктів.

Підтримка родин. Надання підтримки та консультацій батькам учнів, які потребують інклюзивної підтримки, щоб сприяти їхньому розумінню та допомозі у розвитку дітей вдома.

Фізична і архітектурна доступність. Забезпечення шкільних приміщень та територій доступністю для всіх учнів, включаючи врахування потреб учнів з обмеженими можливостями.

Створення інклюзивного середовища у початкових класах сприяє взаємному відчуттю приналежності, підтримує розвиток кожної дитини та формує сприйнятливий та позитивний шкільний оточення.

Підтримка учнів з особливими потребами. Надання додаткової підтримки, адаптації програм та індивідуального підходу до кожного учня.

Взаємодія з батьками. Співпраця з батьками учнів для розуміння їхніх потреб та врахування індивідуальних особливостей кожної дитини.

Створення позитивної атмосфери. Відкритість та підтримка. Створення простору для вільного висловлення думок та ідей, відкритість до нових ініціатив та думок учнів. Поширення позитивного ставлення. Сприяння позитивному спілкуванню, заохочення взаємодії та підтримки між учнями.

Ці практики допомагають створювати сприятливе, відкрите та підтримуюче середовище в початковій школі, що сприяє соціальній підтримці, комфорту та успіху кожної дитини.

Моніторинг та оцінка. Школа веде систематичний моніторинг соціальної ситуації учнів та оцінює ефективність запроваджених програм для адаптації та покращення підтримки.

Гімназія № 5 Дніпровської міської ради визначається своєю глибокою здійсненням підходу до розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи через комплексні та індивідуальні програми, спрямовані на розвиток та підтримку кожної дитини.

ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічні засади управління сучасними освітніми закладами включають в себе різноманітні теорії, концепції та підходи, що визначають принципи та методи управлінської діяльності в освітній сфері.

Аналіз наукової літератури вказує на те, що управління освітньою організацією – це складний процес, що є не тільки складовою частиною системи навчального закладу, але й системоутворюючою основою педагогічної діяльності. Цей процес має об'єктивну природу, але в його реалізації відчутний суб'єктивний аспект.

Визначено кілька підходів до управління освітньою організацією: процесуальний, логіко-інформаційний, рефлексивний, синергетичний, системний, інноваційний.

Управління освітнім закладом – це систематичний, цілеспрямований процес, який має циклічний характер та включає функції, такі як аналіз, планування, організація та контроль. Ці функції створюють методи та способи впливу на освітню сферу.

В Україні система управління в початковій школі ґрунтується на законодавчих та нормативних актах, а також на роботі конкретних установ та органів, які визначають політику та умови навчання. Основні елементи системи управління в початковій школі в Україні включають:

Міністерство освіти і науки України:

- Забезпечує розробку освітніх стандартів та політик у сфері освіти, включаючи початкову.
- Контролює та визначає основні принципи організації навчального процесу.

Міністерство освіти та науки обласної (країнської) адміністрації:

- Визначає та реалізує регіональні освітні політики.
- Координує діяльність початкових шкіл на регіональному рівні.

Місцева адміністрація:

- Здійснює контроль за дотриманням законодавства та розробляє місцеві нормативні акти.
- Забезпечує ресурси для забезпечення нормальних умов навчання та функціонування початкових шкіл на своїй території.

директор початкової школи:

- Відповідає за загальне керівництво та функціонування школи.
- Забезпечує виконання вимог освітніх стандартів, організує роботу педагогічного та адміністративного персоналу.

чительський колектив:

- Відповідає за проведення навчального процесу відповідно до встановлених стандартів та програм.
- Забезпечує виховання та розвиток учнів.

педагогічна рада:

- Орган, який приймає рішення з питань організації навчально-виховного процесу та роботи школи в цілому.

батьківський комітет:

- Представницький орган батьків, який сприяє взаєморозумінню між батьками та школою, організовує заходи та допомагає вирішувати проблеми.

інші служби та спеціалізовані підрозділи:

- Включають медичні служби, психологічні служби та інші, які забезпечують різноманітні аспекти роботи школи.

Ця система ґрунтується на принципах демократії, взаємодії всіх зацікавлених сторін (учнів, батьків, педагогічного персоналу, адміністрації) та дотриманні вимог освітніх стандартів. Управління початковою школою в Україні повинно сприяти розвитку дитини, забезпечувати якісну освіту та створювати сприятливі умови для її навчання та виховання.

Учні початкової школи можуть зіткнутися з різними соціальними проблемами, які можуть впливати на їхнє навчання та поведінку. Серед соціальних проблем можуть бути:

оціальна адаптація:

- Деякі діти можуть відчувати труднощі у взаємодії з іншими дітьми та вчителями.
- Проблеми в адаптації можуть виникати через новий оточуючий середовище, велику кількість однолітків, або соціальну ізоляцію.

моційні труднощі:

- Деякі учні можуть мати проблеми із самоконтролем, виявляти агресію чи страждати від тривожності.
- Причини можуть бути сімейні труднощі, переїзди, розлучення батьків чи інші стресові ситуації.

ідсутність підтримки з боку сім'ї:

- Деякі діти можуть стикатися з відсутністю підтримки з боку батьків, що може впливати на їхній успіх у навчанні та соціальний розвиток.
- Нестабільна сімейна ситуація, економічні проблеми або відсутність відповідного батьківського контролю можуть бути факторами.

ізні рівні розвитку:

- Учні можуть мати різний рівень фізичного, емоційного та соціального розвитку.
- Це може впливати на їх здатність адаптуватися до вимог навчання та взаємодії в колективі.

ідсутність можливостей:

- Деякі діти можуть стикатися з обмеженими можливостями через економічні труднощі сім'ї.
- Відсутність доступу до додаткових занять, культурних заходів або спортивних секцій може обмежувати їх розвиток.

улінг та конфлікти:

- Деякі учні можуть бути об'єктом булінгу або конфліктів зі сторони інших дітей.
- Це може впливати на їхню самооцінку та ставлення до навчання.

Важливо визначити ці проблеми вчасно та надавати допомогу та підтримку учням, сприяючи їхньому позитивному соціальному розвитку та успішному навчанню. Співпраця між вчителями, психологами, батьками та іншими зацікавленими сторонами може бути ефективним шляхом вирішення соціальних проблем учнів.

Емпіричне дослідження проводилося в Гімназії № 5 Дніпровської міської ради в дослідженні взяли участь учні початкових класів 4 А та 4 Б класів, загальна кількість дітей 44.

Анкетування проводилося в усній формі для виявлення емоційного рівня самооцінки.

З метою виявлення рівня соціальної адаптації дітей використовувалася методика Незакінчені речення, яка включала питань, що стосуються школи, освіти, освітніх дисциплін, відносин в колективі, стосунків між вчителями та учнями, батьків, відпочинку тощо.

З метою визначення груп ризику дітей було підготовлено та запропоновано текст опитувальника «Групи ризику». Було проаналізовано дітей, які виявляють ознаки соціальної дезадаптації.

Для учнів початкових класів та вчителів було запропоновано методику визначення рівня емпатійних здібностей, здібностей до співпереживання, що є дуже важливим у визначенні рівня соціальних проблем учнів початкових класів.

Також педагоги дали відповіді на запитання анкети «Який я класний керівник?». Анкету із детальними запитаннями запропоновано в Додатку

За результатами проведеного емпіричного дослідження, виявлення емоційного рівня самооцінки 25 учнів (56,8%) мають високий рівень самооцінки, 12 (27,3%) – мають середній рівень самооцінки, 4 (15,9%) – відповідно низький рівень самооцінки.

За шкалою – відношення з близьким людьми: допускають тиск матері, батька – 25 (56,8%); допускають тиск мами, дідуся 8 (18,2%); допускають тиск матері, друзів і брата 9 (25%).

Соціальна зацікавленість виявляється у всіх 44 учнів (100%).

Індивідуалізація – вважають себе унікальними 44 (100%).

4. Розв'язання соціальних проблем учнів початкової школи вимагає комплексного підходу та співпраці всіх стейкхолдерів, включаючи вчителів, психологів, батьків та адміністрацію. Нижче подано методичні рекомендації для роботи з соціальними проблемами учнів:

Створення безпечного середовища:

Забезпечте безпечну та підтримуючу атмосферу в класі, де учні можуть вільно висловлювати свої думки та почуття.

Проводьте заняття з розвитку соціальних навичок, спрямовані на взаємодію, розуміння та емпатію.

Співпраця з батьками. Вивчайте соціальний контекст учнів, спілкуйтеся з батьками та залучайте їх до розв'язання проблем. Організуйте зустрічі з батьками для обговорення соціальних питань та взаємодії.

Індивідуальний підхід. Розробляйте індивідуалізовані підходи до кожного учня, враховуючи його потреби та можливості. Встановлюйте особистий контакт та підтримку для тих учнів, які потребують додаткової уваги.

Психологічна підтримка. Залучайте шкільного психолога для роботи з учнями, які мають емоційні чи поведінкові труднощі. Організуйте групові або індивідуальні консультації.

Співпраця з вчителями. Забезпечте вчителів методами роботи з проблемними ситуаціями та підтримкою в управлінні класом. Розробляйте інструкції для вчителів щодо виявлення та реагування на соціальні проблеми учнів.

Розвиток програм соціальної підтримки. Організуйте програми соціальної підтримки для учнів, що спрямовані на розвиток комунікативних навичок, адаптації та взаємодії. Впроваджуйте антибулінгові заходи та тренінги.

Моніторинг та оцінка. Здійснюйте систематичний моніторинг соціального стану учнів та ефективності прийнятих заходів. Розвивайте систему оцінки психосоціального розвитку учнів.

Організація позакласних заходів. Підтримуйте участь учнів у різноманітних позакласних та позашкільних заходах для створення додаткових можливостей для соціальної взаємодії та самовираження.

Забезпечення всебічної підтримки та розвитку соціальних навичок допомагає учням більш успішно адаптуватися до соціального середовища та розвивати позитивні стосунки з оточуючими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід у початковій ланці освіти. *Початкова школа*. 2010. № 8. С.46-50.
2. Барабаш В. В. Інституціалізація сучасного молодіжного руху України : тенденції та проблеми : дис..канд.соціал.наук: 22.00.04. Національний ун-т внутрішніх справ. Х. ,2004. 189 с.
3. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результаті початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. №9. С.1-4.
4. Безпалько О.В. Соціальна робота в громаді: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Академія праці та соціальних відносин. К.: Центр навч. літератури, 2005. — 172 с.
5. Бех ВЛ. Цілісність соціальної роботи: методологічні, теоретичні та праксеологічні аспекти // Соціальна робота в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії і практики: Матеріали доп. на Міжнар. наук, практ. конф. 29—31 жовтня 2002 р. К., 2002. С. 29—47.
6. Браун А., Боурна А. Супервізор у соціальній роботі. К.: Пульсари, 2003. 240 с.
7. Вербець В. В., Субот О.А, Христюк Т.А. Соціологія: навчальний посібник. К. : КОНДОР, 2009. 550 с.
8. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення ринкової економіки / Пер. з англ. О. Перепадя. К. : Основи,1996. 236с.
9. Головні проблеми дітей в Україні. Діти. ЮНІСЕФ в Україні [сайт]. URL: www.unicef.org/ukraine/ukr/children.html.
10. Головаха Є. І. Суспільство, що трансформується: досвід соціологічного моніторингу в Україні. Фонд «Демократичні ініціативи», 1997. 154 с.
11. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи : курс лекцій. Тернопіль : Екон. думка, 2003. 72 с.
12. Грані людського буття: позитивні негативні виміри антропокультурного: монографія. К. : Наукова думка, 2010. 352 с.
13. Грець М. В. Інститути соціалізації в Україна та країнах ЄС: тенденції розвитку та ключові відмінності. *Український соціум*. 2011. № 3 (38). С 7-9.

14. Дерєга В. В. Соціальна і гуманітарна політика : навчальний посібник. Миколаїв, 2012. 152 с.
15. Закон України « Про соціальну роботу з дітьми і молоддю». 2001
16. Закон України « Про соціальні послуги». 2003.
17. Закон України « Про захист суспільної моралі» . 2013.
18. Закон України « Про охорону дитинства». 2001.
19. Зверєва І. Д. О., В. Безпалько, С. Я. Марченко та ін. Соціальна робота в Україні: навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
20. Капська А. Й. Соціальна робота : технологічний аспект: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.
21. Конвенція про права дитини. ООН; Міжнародний документ від 20.11.1989. Конвенцію ратифіковано Постановою Верховної Ради України № 789-ХІІ від 27.02.91.
22. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 224 с.
23. Конституція України із змінами, внесеними Законами України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constituti>
24. Куценко Т. М. Сучасні соціально-педагогічні умови підвищення ефективності державного контролю за діяльністю початкової школи : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конф. [«Науково-методичне забезпечення позашкільної освіти : теорія і практика»]. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 86–89.
25. Куценко Т. М. Оцінювання роботи навчального закладу як одна з функцій управління освітою : матеріали ІІ Всеукр. науково-практ. конференції [«Стратегія управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства»]. Херсон, 2003. С. 93–96.
26. Левченко З. Культура етикету керівника – наука спілкування. *Вісник КІБТ*. 2008. Вип.1. С. 59-60.
27. Лукашевич М. П. Соціальна робота : (теорія і практика). К. : Каравела, 2009. 368 с.
28. Малько А. Соціальна робота і соціальна педагогіка. *Соціальна політика і*

соціальна робота. 2000. № 3-4. С. 95.

29. Марцин В. С. Роль керівника в регулюванні інформаційних потоків управлінського процесу. *Економіка АПК*. 2009. №11. С. 9-11
30. Мигович І. І. Становлення соціальної роботи як науки в Україні. *Соціальна політика і соціальна робота*. 1998. № 1-2 (5 -6). С. 68–78.
31. Міжрегіональний інформаційно-ресурсний центр з питань ВІЛ/СНІД [сайт] URL: pirc.org.ua/ .
32. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. К. : ІЗМН, 1997. 140 с.
33. Моніторинг «Права людини в дитячих медичних закладах та дитячих психіатричних лікарнях», Громадська організація М'АРТ. Чернігів, 2004.
34. Насильство в школі. Аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні. *Аналіз підготовлено ВГО «Жіночий консорціум України» в рамках проекту «Попередження насильства в школі», який здійснюється за фінансової та експертної підтримки Шведської громадської організації «Save the Children Sweden».*
35. Насильство проти жінок: Що про це думають молоді люди? Оновлене дослідження. *Британська Рада в Україні*. К., 2005. 3 с.
36. Осадча Н. В. Репутація керівництва у контексті формування репутації підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 10. С. 149-152.
37. Папська А.І. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч. посіб. К.: УДЦССМ, 2001. 219 с
38. Полтавець. В. Соціальна робота в Україні: перші кроки. К. : Видавничий дім, КМ Academia, 2000. 236 с.
39. Семигіна Т. В., Мигович І. І. Теорії і методи соціальної роботи : підруч. К. : Академія, 2005. 328 с.
40. Пономарьова Т. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів. *Початкова школа*. 2010. №12. С.49-50
41. Савченко О. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. *Початкова школа*. 2009. №8. С. 1-6

42. Семигіна Т. В., Грига І. М., Шевчук І. С. Введення в соціальну роботу. К. : Фенікс, 2001. С. 11.
43. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики. К. : МАУП, 2002. 200 с.
44. Соціальна робота: Хрестоматія. К. : ДЦССМ, 2001. 396 с.
45. Танчин І. Соціологія. Львів : УАД, 2005. 360 с.
46. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій / М. Ф. Головатий (кер. авт. кол.), М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко; за ред. М. Ф. Головатого. К. : МАУП, 2004. 368 с.
47. Шевченко К. Б., Трубавіної І. М. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорсткому поводженню з дітьми. К. : Юрисконсульт, 2005.
48. Шевчук П. І. Соціальна політика. Львів : Світ, 2003. 400 с.
49. Шендеровський К. С. Медіакомунікації та соціальна проблеми. *Збірка навчально-методичних матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша* / Упор., ред. К. С. Шендеровського / Київ. нац. ун-т; Ін-т журналістики. К., 2012. 288 с.
50. Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика. К. : КНЕУ, 2000. 212 с.

ДОДАТКИ

Виявлення емоційного рівня самооцінки

П.І	Рівень самооцінки	Відношення з близькимлюдьми	Соціальна зацікавленість	Індивідуалізація
Богдана К	високий	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Саша Ш.	середній	Допускає тиск матері батька.		Вважає унікальною себе
Вікторія К.	високий	Допускає тиск мами і дідуся.		Вважає унікальною себе
Олександр С.	високий	Допускає тиск матері, друзів і брата.		Вважає унікальною себе
Віка Д.	високий	Допускає тиск матері, бабусі, брата		Вважає унікальною себе
Саша Л.	високий	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Людмила К.	високий	Допускає тиск матері батька.		Вважає унікальною себе
Дарина Г.	середній	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Артем Б.	середній	Допускає тиск матері батька.		Вважає унікальною себе
Владислав Ж.	середній	Допускає тиск батька і брата		Вважає унікальною себе
Олександра П.	середній	Допускає тиск дідуся і бабусі.		Вважає унікальною себе
Інна Б.	високий	Допускає тиск друзів і матері		Вважає унікальною себе
Настя Т.	високий	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Денис Ц.	високий	Допускає тиск матері батька.		Вважає унікальною себе
Вова Г.	високий	Допускає тиск бабусі і дідуся		Вважає унікальною себе
Владик Г.	високий	Допускає тиск матері і бабусі		Вважає унікальною себе
Аліна Ч.	високий	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Христина С.	високий	Допускає тиск матері, батька.		Вважає унікальною себе
Рома М.	високий	Допускає тиск матері і бабусі		Вважає унікальною себе
Вероніка К.	високий	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Аліна Г.	високий	Допускає тиск матері батька.		Вважає унікальною себе
Ліза І.	високий	Допускає тиск матері, батька		Вважає унікальною себе
Євгенія В.	високий	Допускає тиск матері батька.		Вважає унікальною себе

Саша К	високий	Допускає тиск дідуся і бабусі		Визнає іншими схожість
Аня К.	середній	Допускає тиск матері і сестри		Визнає іншими схожість
Анастасія Б.	високий	Допускає тиск матері, батька		Визнає іншими схожість
Софія П.	високий	Допускає тиск матері, батька		Визнає іншими схожість
Анастасія К.	високий	Допускає тиск матері батька.		Визнає іншими схожість
Влад К.	високий	Допускає тиск матері, батькі, дідуся		Визнає іншими схожість
Денис С.	високий	Допускає тиск друзів, матері		Визнає іншими схожість
Максим В.	високий	Допускає тиск друзів, матері		Визнає іншими схожість
Богдан С.	середній	Допускає тиск матері, батька		Визнає іншими схожість
Влад З.	середній	Допускає тиск матері батька.		Визнає іншими схожість
Карина Г	середній	Допускає тиск матері батька		Визнає іншими схожість
Богдан С.	середній	Допускає тиск дідуся і бабусі		Визнає іншими схожість
Іванна Б.	низький	Допускає тиск матері і сестри		Визнає іншими схожість
Денис Я.	середній	Допускає тиск матері, батька		Визнає іншими схожість
Ірина К.	низький	Допускає тиск матері батька.		Визнає іншими схожість
Єлизавета Щ.	середній	Допускає тиск друзів , матері		Визнає іншими схожість
Вероніка К.	низький	Допускає тиск матері, батька		Визнає іншими схожість
Софія П.	низький	Допускає тиск матері батька.		Визнає іншими схожість
Андрій О.	середній	Допускає тиск дідуся і бабусі		Визнає іншими схожість

Методика «Незакінчені речення» Бланк відповідей

1. Я вчусь так
2. Шкільна адміністрація –
3. Моя мама –
4. Коли мене немає, мої друзі
5. Коли мені починає нещастити
6. Більшість людей, яких я знаю
7. Я думаю, що в майбутньому
8. Я хотів би навчатися
9. Наша школа –
10. У порівнянні з більшістю сімей моя сім'я
11. Що стосується нашого класу
12. Я здатен
13. Від незнайомих людей
14. Мені здається, що в майбутньому
15. У навчанні я бачу
16. У школі я
17. Моя сім'я поводить себе зі мною, як із
18. Коли я кажу свою думку
19. Мені здається, що я
20. Люди частіше всього живуть
21. Я думаю, що планувати майбутнє
22. Щодо уроків, то я
23. Наші вчителі –
24. Я хотів би, щоб мій батько
25. Я думаю, що мої ровесники
26. Я міг би бути дуже щасливим
27. Майже всі люди хочуть
28. Думати про майбутнє
29. Я можу навчатися

30. Більшість учителів
31. Вважаю, що більшість матерів
32. У класі я почуваю себе
33. Моєю потаємною думкою є
34. Мені здається, що люди, як правило,
35. Мені здається, що років через п'ять
36. Домашні завдання я
37. Коли я йду до школи
38. Моя мати і я
39. Щодо моїх товаришів у класі
40. Більше всього я боюсь
41. Люди вбачають сенс
42. У майбутньому я займуся
43. Більшість навчальних предметів
44. Я думаю, що вчителі
45. Думаю, що мій батько
46. Мені не подобається, коли мої однолітки
47. Більше всього я люблю
48. Як правило, люди ставляться один до одного
49. Часто мені здається, що в майбутньому
50. Коли я згадую про навчання,
51. Коли я згадую нашу школу
52. Мій батько і я.
53. Коли літом я згадую наш клас
54. Я думаю що про мене
55. Люди часто
56. Метою свого життя я вважаю

Методика визначення «групи ризику»

Текст опитувальника

- Чи вважаєш ти, що людям можна довіряти?
- Чи легко ти знаходиш друзів?
- Чи буває так, що твої батьки заперечують проти друзів, з якими ти зустрічаєшся?
- Чи часто ти нервуєш?
- Чи є ти зазвичай в центрі уваги в компанії однолітків?
- Ти не любиш, коли тебе критикують?
- Чи гарячкуєш ти іноді настільки, що починаєш кидати предмети?
- Чи часто у тебе виникає відчуття, що тебе не розуміють?
- Чи здається іноді, що за твоєю спиною люди говорять про тебе погано?
- Чи багато у тебе близьких друзів?
- Чи соромишся ти звертатися до людей по допомогу?
12. Чи подобається тобі порушувати встановлені правила?
13. Чи завжди ти вдома забезпечений(а) всім необхідним?
14. Чи боїшся ти залишатися один (одна) в темноті?
- Ти завжди упевнений(а) в собі?
- Ти звичайно здригаєшся при незвичайному звуці?
- Чи буває, що коли ти залишаєшся один (одна), настрої поліпшується?
- Чи здається тобі, що у твоїх друзів щасливіша сім'я, ніж у тебе?
- Чи відчуваєш ти себе нещасним(ою) через нестачу грошей в сім'ї?
- Чи буває, що ти злишся на всіх?
- Чи часто відчуваєш себе беззахисним(ою)?
- Чи важко тобі відповідати в школі перед всім класом?
- Чи є у тебе знайомі, яких взагалі не терпиш?
- Чи можеш ти вдарити людину?
- Ти іноді пробачаєш людям?
- Чи часто батьки карають тебе?
- Чи з'являлося у тебе коли-небудь сильне бажання втекти з дому?

Чи часто відчуваєш себе нещасним?

Чи легко ти можеш розсердитися?

Ризикнув(ла) б ти схопити за вуздечку коня, що біжить?

Ти людина боязка і сором'язлива?

Чи буває у тебе відчуття, що тебе недостатньо люблять в сім'ї?

Ти часто помиляєшся?

Чи часто у тебе буває веселий і безтурботний настрій?

Чи люблять тебе знайомі, друзі?

Чи буває, що батьки тебе не розуміють і здаються тобі чужими?

При невдачах чи буває у тебе бажання втекти абикуди і не повертатися?

Чи буває, що хтось з батьків викликав у тебе відчуття страху?

39. Чи заздриш ти іноді щастю інших?

Чи є люди, яких ти ненавидиш по-справжньому?

41. Чи часто ти б'єшся?

Чи легко тобі всідіти на місці?

Ти охоче відповідаєш біля дошки у школі?

Чи буває, що ти такий(а) засмучений(а), що довго не можеш заснути?

Чи часто ти лаєшся?

Міг (могла) б ти без тренування керувати парусним човном?

Чи часто у вашій сім'ї бувають сварки?

Ти завжди робиш усе по-своєму?

Чи часто тобі здається, що ти чимось гірший(а) за інших?

50. Чи легко тобі вдається підняти настрій друзям?

Методика визначення рівня емпатійних здібностей (В.В. Бойко)

Бланк відповідей

1. Я маю звичку уважно вивчати обличчя і поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, схильності, здібності.
2. Якщо оточуючі виявляють ознаки нервозності я, зазвичай, залишаюсь спокійним.
3. Я більше довіряю доказам свого розуму, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами своїх співробітників.
5. Я можу легко ввійти в довіру до людини, коли в цьому виникає потреба.
6. Зазвичай, я з першої ж зустрічі вгадую «споріднену душу» в новій людині.
7. Я з цікавості, як правило, розпочинаю розмову про життя, роботу, політику з випадковими попутниками у потязі, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо оточуючі чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція — надійніший спосіб розуміння оточуючих, ніж знання чи досвід.
10. Виявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості — нетактовно.
11. Своїми словами я часто ображаю близьких мені людей, не помічаючи цього.
12. Я легко можу уявити себе якоюсь твариною, відчутти її звички і стани.
13. Я майже не розмірковую над причинами вчинків людей, які мають до мене безпосереднє відношення.
14. Я рідко приймаю до серця проблеми своїх друзів.
15. Як правило, за кілька днів я відчуваю: щось повинно трапитися з близькою мені людиною, і очікування збуваються.
16. Спілкуючись з діловими партнерами, я зазвичай, намагаюсь уникати розмов про особисте.
17. Іноді рідні дорікають мені за черствість, неувагу до них.
18. Мені легко вдається скопіювати інтонацію, міміку людей, наслідуючи їх.
19. Мій зацікавлений погляд часто бентежить нових партнерів.
20. Чужий сміх, зазвичай, передається і мені.

21. Часто, діючи навмання, я все ж таки знаходжу правильний підхід до людини.
22. Плакати від щастя - дурниця.
23. Я здатен цілком злитися з близькою для мене людиною, ніби розчинитися в ній.
24. Мені рідко зустрічалися люди, яких би я розумів без зайвих слів.
25. Я мимоволі чи з цікавості часто підслуховую розмови сторонніх людей.
26. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.
27. Мені набагато легше підсвідомо відчутти сутність людини, ніж зрозуміти її, «розклавши на полицьки».
28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, які трапляються у когось із членів сім'ї.
29. Мені було б складно щиро і довірливо вести бесіду з настороженою, замкнутою людиною.
30. У мене творча натура — поетична, художня, артистична.
31. Я без особливої цікавості вислуховую сповіді нових знайомих.
32. Я засмучуюсь, якщо бачу людину в сльозах.
33. Моє мислення більше відрізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.
34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я волію перевести розмову на іншу тему.
35. Якщо я бачу, що у когось з рідних погано на душі, то, ж правило, стримуюсь від розпитувань.
36. Мені складно зрозуміти, чому дрібниці можуть так сильно засмучувати людей.

Тест «Який Ви керівник?» Бланк відповідей

- Чи охоче Ви беретеся за питання, які не мають готових схем розв'язання?
2. Чи складно Вам було відмовитися від тих прийомів і методів роботи, які Ви використовували до того, як стали керівником?
 3. Чи віддасте Ви перевагу тим працівникам, з якими працювали до того, як стали керівником?
 4. Чи намагаєтесь Ви виробити універсальний стиль керівництва, який підходив би до більшості ситуацій у колективі?
 5. Чи можете Ви переважно безпомилково оцінити підлеглих, визначаючи їх як сильних, середніх чи слабких працівників?
 6. Чи легко Вам вийти за межі особистих симпатій та антипатій під час розв'язання ділових питань?
 7. Чи вважаєте Ви, що універсального стилю керівництва немає, потрібно уміти поєднувати різні стилі?
 8. Чи вважаєте Ви, що Вам легше уникнути конфлікту з керівництвом, ніж з підлеглими?
 9. Чи хотіли б Ви змінити стереотипи керівництва, що склалися у колективі, який Ви очолюєте?
 10. Чи часто є правильним Ваше перше враження про працівника?
 11. Чи часто Ви відчуваєте, що для здійснення ефективнішої діяльності Вам не вистачає часу?
 12. Чи вважаєте Ви, що якби у Вас була можливість частіше відвідувати навчально-виховні заходи, то ефективність Вашого керівництва значно підвищилася б?
 13. Чи надаєте Ви можливість самостійно розв'язувати певні питання тим працівникам, які мають менше знань та досвіду, ніж інші працівники?